

VANHEMPIEN JA LASTEN KOKEMUKSIA  
SAMANAIKAISISTA EROVERTAISTUKIRYHMISTÄ

Henna Lahtinen ja Anni Toivonen

# VANHEMPIEN JA LASTEN KOKEMUKSIA SAMANAIKAISISTA EROVERTAISTUKIRYHMISTÄ

Henna Lahtinen ja Anni Toivonen  
Opinnäytetyö, kevät 2013  
Diakonia-ammattikorkeakoulu,  
Sosiaalialan koulutusohjelma  
Sosionomi (AMK)  
Sosionomi (AMK)  
+ lastentarhanopettajan  
virkakelpoisuus

## TIIVISTELMÄ

Lahtinen, Henna & Toivonen, Anni. Vanhempien ja lasten kokemuksia samanaikaisista erovertaistukiryhmistä. Helsinki, kevät 2013, 92s., 3 liitettä. Diakoniammattikorkeakoulu, Diak. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK), Sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneet ja ryhmään osallistumattomat toiset vanhemmat ajattelivat lapsen asemaan asettumisesta ja yhteistyövanhemmuudesta Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän jälkeen. Tavoitteena oli tuoda esille myös Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneiden vanhempien ja Taikuri -vertaistukiryhmään osallistuneiden lasten kokemuksia vertaistukiryhmien tarjoamasta vertaistuesta ja vertaistukiryhmien samanaikaisuudesta.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin puoli-strukturoidulla teemahaastattelulla, johon osallistui kuusi aikuista ja neljä lasta. Haastattelut nauhoitettiin, litteroitiin ja teemoiteltiin sisällönanalyysiä käyttäen.

Tulosten perusteella Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän aikana kaikkien vanhempien huoli lapsesta ei vähentynyt, vaan pysyi samana tai jopa lisääntyi. Vanhemmat kokivat saaneensa uutta ymmärrystä vanhemmuussuhteesta ja monelle tuli yllätyksenä, ettei vanhemmuussuhde olekaan vain passiivista tilan tarjoamista toiselle vanhemmalle vaan ihmissuhde, joka tarvitsee aktiivisia tekoja toimiakseen. Tulosten mukaan alku- ja loppuhaastatteluiden merkitys oli vanhemmille suuri ja osalle vanhemmista alkuhaastattelu oli ensimmäinen kerta, kun vanhemmat puhuivat erosta ja vanhemmuudesta yhdessä ulkopuolisen henkilön kanssa.

Vertaistuen merkitys korostui niin lasten kuin vanhempienkin vastauksissa. Taikuri -vertaistukiryhmään osallistuneet lapset kokivat vertaisten vaikuttaneen omaan ajatteluun ja käyttäytymiseen, kun Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneet vanhemmat taas kokivat vertaisuuden luovan uskoa tulevaisuuteen. Vertaisten kokemukset auttoivat haastateltavia näkemään oman tilanteen selkeämmin ja uudenaikaisissa mittasuhteissa. Sekä lapset että vanhemmat pitivät vertaistukiryhmien samanaikaisuutta hyvänä asiana, sillä vertaistukiryhmistä tuli näin heidän yhteinen projektinsa. Osa haastateltavista kertoi, että erosta pystyttiin ryhmien aikana ja niiden jälkeen puhumaan luontevammin myös kotona ja ryhmien samanaikaisuus oli ajankäytöllisesti järkevää. Lapset kokivat samanaikaisuuden hyvänä myös siksi, että se tarjosi mahdollisuuden nähdä muita eron kokeneita vanhempia ja tilaisuuden verrata heitä omiin vanhempiin.

Asiasanat: ero, vertaistuki, vanhemmuus, perhe, kvalitatiivinen tutkimus

## ABSTRACT

Lahtinen, Henna and Toivonen, Anni. Parents' and their children's experiences of coincidental peer groups for divorced families. 92p, 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, spring 2013. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services / Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of the thesis was to study how the parent participating in the peer support group Vanhemman neuvo and the parent not participating in the group experienced the child's part in a divorce and cooperative parenthood. The aim was also to describe the experiences of parents participating Vanhemman neuvo -peer support group and the children participating Taikuri -peer support group.

This thesis was a qualitative study. The data was collected from the Vanhemman neuvo- and Taikuri -peer support groups by theme interviewing six parents and four children. The interviews were recorded, transcribed and divided into themes using the content analysis methodology.

The main results of the study were that during the Vanhemman neuvo -peer support group some of the parents did not feel less worried about the child, but worried the same amount or even more. The parents felt that they got new understanding of the relationship between the parents, and for many it came as a surprise how the relationship between the parents is a relationship that needs active effort in order to function. For the parents the starting and final interviews had an important role. For some of the parents the starting interview was the first time they talked about the divorce and parenthood with a third party.

For both the children and the parents the effect of peer support was important. The children felt that the peer support had an impact on their thinking and behavior. The parents felt that the peer support helped them see the future brighter. Hearing the experiences of other parents in similar life situations also helped the parents to see their own life situation in a new, clearer way. Both the parents and the children found it positive that the divorce peer support groups were coincidental, because the group became their common project. As the groups were coincidental, divorce could naturally be a topic at home, and it was also easy to schedule. The children found it positive that the groups were coincidental, because it offered an opportunity to see other divorced parents and to compare them with their own parents.

Keywords: divorce, peer support, parenting, family, qualitative study

# SISÄLLYS

1 JOHDANTO .....	6
2 ERO .....	8
2.1 Avo- ja avioero Suomessa .....	8
2.2 Ero kriisinä ja prosessina .....	9
3 ERONNUT PERHE .....	12
3.1 Perhe ja parisuhde .....	12
3.2 Eron jälkeiset perhemuodot .....	13
3.3 Vanhemmuus eron jälkeen .....	14
3.4 Yhteistyövanhemmuus .....	18
3.5 Lapsen näkökulma erossa .....	19
3.5.1 Lapsen iän merkitys vanhempien erotessa .....	21
3.5.2 Sopeutuminen vanhempien eroon .....	22
4 EROAUTTAMINEN SUOMESSA .....	26
4.1 Eropalvelut perheiden tukena .....	26
4.2 Kunta eroauttajana .....	26
4.3 Kolmas sektori eroauttajana .....	28
4.4 Seurakunta ja yksityinen sektori eroauttajana .....	29
4.5 Vertaistuki eroauttamisessa .....	30
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS .....	33
5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet .....	33
5.2 Tutkimusympäristö .....	34
5.2.1 Neuvokeskus .....	34
5.2.2 Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto .....	35
5.3 Tutkimusmenetelmä .....	36
5.3.1 Kvalitatiivinen tutkimus .....	36
5.3.2 Teemahaastattelu .....	37
5.4 Aineiston keruu .....	38
5.4.1 Tutkimusjoukon valinta .....	38

5.4.2 Haastattelukysymysten muotoutuminen.....	39
5.4.3 Haastattelujen toteuttaminen .....	41
5.5 Aineiston analyysi .....	42
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET .....	44
6.1 Taustatiedot.....	44
6.2 Aikuisen asettuminen lapsen asemaan erossa.....	45
6.3 Vanhemmuussuhde eron jälkeen .....	48
6.4 Vertaisuus.....	52
6.5 Taikuri- ja Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän samanaikaisuus .....	56
7 TULOSTEN TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSET .....	61
7.1 Uusia näkökulmia lapsen asemaan asettumisesta .....	61
7.2 Alku- ja loppuhaastattelujen merkitys korostui vanhemmuussuhteen rakentamisessa.....	62
7.3 Vertaistuki näyttäytyi tärkeänä niin lapsille kuin aikuisille .....	64
7.4 Vanhemman neuvo- ja Taikuri -vertaistukiryhmien yhtäaikaisuus koettiin positiivisena .....	66
8 POHDINTA .....	68
8.1 Opinnäytetyöprosessi .....	68
8.2 Tutkimuksen luotettavuus .....	70
8.3 Tutkimuksen eettisyys .....	73
8.4 Jatkotutkimuskysymykset .....	74
8.5 Ammatillinen kasvu.....	76
8.6 Tutkimuksen julkistaminen.....	77
LÄHTEET.....	79
LIITE 1: Haastattelulupakirje vanhemmille .....	84
LIITE 2: Aikuisten haastattelu .....	86
LIITE 3: Lasten haastattelu .....	90

## 1 JOHDANTO

Lähes puolet suomalaisista avioliitoista päättyy eroon. Avioeroista noin kaksi kolmasosaa tapahtuu lapsiperheissä. Tässä ei ole huomioitu tilastoissa näkyttämiä avoeroja, minkä vuoksi erot koskettavat vieläkin useampaa lasta. Myös perhekäsitykset ja -rakenteet ovat muuttuneet ja monimuotoistuneet muuttaman viime vuosikymmenen aikana. (Helsingin yliopisto 2012; Kaikkonen & Hakulinen-Viitanen 2012, 46.) Lapsiperheiden erojen yleisyys ja perheiden monimuotoisuus ovat haasteita suomalaiselle palvelujärjestelmälle. Onkin hyvä pohtia, pystyykö se vastaamaan perheiden tuen tarpeisiin ja näkykö lapsen näkökulma päätöksenteossa.

Teimme opinnäytetyömme yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton ylläpitämän Neuvokeskuksen sekä Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliiton kanssa. Työmme käsittelee Neuvokeskuksen ja Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliiton yhteistä uutta kokeilua, jossa eroperheen lapset ja toinen vanhemmista osallistuvat samanaikaisesti omiin erovertaistukiryhmiinsä. Idea opinnäytetyöhön lähti yhteistyötahoiltamme, jotka toivoivat kokemuksia ryhmien samanaikaisuuden. Toivomme, että opinnäytetyömme on osaltaan kehittämässä yhteistyökumppaneidemme vertaistukiryhmätoimintoja.

Valitsimme aiheen sen ajankohtaisuuden ja oman mielenkiintomme vuoksi. Lapsiperheiden erojen yleisyyden takia koimme eroauttamiseen perehtymisen ja työn kehittämisen tärkeänä. Keskitymme opinnäytetyössämme kuvaamaan eron vaikutuksia yksilöihin perheen sisällä, mutta sivuamme samalla myös avioeron yhteiskunnallisia vaikutuksia. Riitaantunut avioero voi tulla yhteiskunnalle hyvin kalliiksi. Siksi on tärkeää, että ammattilaiset osaavat ohjata perheitä oikeanlaisen avun piiriin riittävän varhaisessa vaiheessa. Hämäläisen (2011, 53) selvityksen mukaan huoltoriitojen kustannuksia on vaikea laskea tai arvioida, koska kustannukset määräytyvät monelta eri taholta. Karkeasti voidaan kuitenkin arvioida, että huoltoriidat maksavat yhteiskunnalle kymmeniä miljoonia euroja vuodessa.

Opinnäytetyömme tarjoaa meille paljon sellaista ammatillista osaamista, mitä tarvitsemme työskennellessämme perheiden parissa erilaisilla sosiaalialan sektoreilla. Toisella meistä sosionomin tutkintoon kuuluu lastentarhanopettajan kelpoisuus, minkä takia työmme liittyy vahvasti varhaiskasvatusikäisten lasten perheiden tukemiseen. Päivähoidon tavoitteena on tukea perheitä lasten kasvatustehtävissä ja edistää lapsen tasapainoista kehitystä yhdessä vanhempien kanssa (Laki lasten päivähoidosta 304/1983). Lastentarhanopettajan onkin hyvä tietää miten lasta ja perhettä tuetaan ja ohjataan erotilanteessa. Ammatillisesti on tärkeää tiedostaa avio- tai avoerojen vaikutuksia paitsi yksilöön, niin myös koko perheeseen ja perheen väliseen vuorovaikutukseen. Tieto eroprosessista ja eron aikaan saamista tunteista kasvattaa meitä ammatillisesti niin, että osaamme tulevaisuudessa tukea koko perhettä erotilanteessa. Eropalveluihin ja eroauttamiseen tutustuminen auttaa meitä ohjaamaan perheitä olemassa olevien palveluiden pariin.

Opinnäytetyömme tarkoitus on nostaa esiin lapsen näkökulmaa erotilanteessa. Korostamme vanhemmuussuhteen jatkumisen tärkeyttä parisuhteen päätyttyä ja lapsen oikeutta säilyttää kuva molemmista vanhemmistaan myös eron jälkeen. Opinnäytetyömme yhtenä tavoitteena on, että avioerosta puhuminen ja eroperheiden tukeminen olisi yhä luonnollisempi osa perheiden parissa tehtävää työtä eri sosiaalialan toimintaympäristöissä ja että ammattilaisten valmiudet riittäisivät asiakkaan asianmukaiseen ohjaamiseen erotilanteessa. Tämä ei tarkoita sitä, että jokaisen työntekijän pitäisi osata antaa vastauksia erotilanteessa olevan perheen kipeisiin kysymyksiin, vaan usein riittää, että ammattilainen osaa ohjata perheen sopivien eropalveluiden ja -auttajien pariin.

Vanhempien erotessa koko perheen rakenne muuttuu. Lapsen näkökulmasta ei ole tarpeellista tehdä eroa avio- ja avoeron välillä. Käytämme opinnäytetyössämme avio- tai avoerosta yksinkertaisuuden vuoksi käsitteitä vanhempien ero tai avioero, joka on useimmissa lähteissä esiintyvä termi.



## 2 ERO

### 2.1 Avo- ja avioero Suomessa

Suomalaiset ovat olleet eurooppalaisten erotilastojen kärjessä aina 1980-luvun lopulta lähtien. Suuri osa suomalaisten eroista ei edes näy nykyisissä tilastoissa. Tämä johtuu siitä, että avoliitoista on tullut entistä yleisempiä ja ne ovat nopeammin purettavissa kuin avioliitot. (Helsingin yliopisto 2012.) Tilastokeskuksen (2012) mukaan vuonna 2011 avioliittoja solmittiin 28 408 ja avioliitto päättyi eroon 13 469 perheessä. Nykyisin voimassa oleva avioliittolaki (411/1987) määrittää, että puolisoilla on oikeus saada avioero puolen vuoden harkinta-ajan jälkeen. Harkinta-aika alkaa silloin, kun aviopari on yhdessä jättänyt avioerohakemuksen tuomioistuimeen tai kun toisen puolison yksin tekemä hakemus on annettu tiedoksi toiselle puolisolle. Jos vain toinen puoliso hakee avioeroa, on toisen puolison saatava tulla kuulluksi. Avioerohakemuksen yhteydessä puolisoille tulee tiedottaa perheasioiden sovittelusta ja kertoa, miten sitä voi hakea. Kun puolen vuoden harkinta-aika on kulunut, puoliset tuomitaan avioeroon. Avioero voidaan myöntää myös ilman harkinta-aikaa, mikäli puoliset ovat asuneet erillään viimeiset kaksi vuotta.

Vuonna 1988 voimaan tullut avioliittolain (411/1987) muutos on helpottanut osaltaan eroamista. Se muutti avioeron hakemusasiaksi ja poisti tuomioistuimelta velvollisuuden hakea avioeroon syyllistä aviopuolisoa. Vanhan lain aikaan yhteiskunnan moraalilla vaati, että avioliiton rikkoja tuomitaan ja tuomio toimi näin varoittavana esimerkkinä muille (Isätoimikunnanmietintö 1999). Ennen avioliittolain muutosta avioerojen määrä on ollut noin 10 000 avioeroa vuodessa, mutta lakimuutoksen jälkeen avioerojen määrä nousi ja vakiintui noin 13 000 avioeroon vuodessa (Tilastokeskus 2011).

Avioliittolain muutoksen tuomia vaikutuksia on tarkasteltu laajasti, mutta tutkimustulokset kallistuvat siihen suuntaan, ettei voimassa olevilla säännöksillä näytä olevan vaikutuksia avioerojen yleistymiseen. Tutkimusten mukaan erilaiset perheen sisäiset ongelmat vaikuttavat avioerojen lisääntymiseen ulkoisia te-

kijöitä enemmän. Avioerojen määrän lisääntymiseen vaikuttavat myös yhteiskunnalliset tekijät ja sosiaaliset normit. (Litmala 2002, 4, 14.)

## 2.2 Ero kriisinä ja prosessina

Avioliiton purkaminen on usein vaikea prosessi. Elämä parisuhteessa on rakentunut monella tapaa yhteiselämän puitteisiin. Yhteinen arki, lapset, ystävät ja sukulaiset muodostavat siteitä puolisoiden välille ja omaisuuttakin on usein karutettu yhdessä. Myös monet elämänkulun tapahtumat ja muistot yhdistävät puolisoita toisiinsa. Juridisesti avioero on nykyään melko yksinkertainen prosessi, mutta sosiaalinen ja psyykinen ero voivat vaatia paljon työstämistä. (Kiiski 2011, 18.) Erossa lapsi ei ole eroava osapuoli, minkä vuoksi lasta saateen pitää eron uhrina tai ajopuuna. Perherakenteen muuttuessa lapsi on kuitenkin psykologisesti mitä suurimmissa määrin asianosainen. Ero on kriisi myös lapselle ja sitä voidaan kuvata yleisesti tunnetun jäsennyksen mukaan: sokki, reaktio, suru ja uudelleensuuntautuminen. (Kiiänmaa 2000, 7–8.)

Kriisi on tapa reagoida menetykseen tai sen uhkaan. Parisuhteen päättyminen avioeroon onkin monelle yksi elämän suurimmista kriiseistä. Avioeron kaltainen kriisi voi järkyttää elämän tasapainoa niin, että tavalliset arjen toiminnot ja päätöksenteko vaikeutuvat. Ihminen saattaa kokea menettävänsä hallinnan elämästään, stressitaso nousee ja epävarmuus lisääntyy. Joskus kriisi nostaa esiin käsittelemättömiä asioita menneisyydestä ja pakottaa arvioimaan joitain itseltään selviä asioita uudestaan. (Ruishalme & Saaristo 2007, 24, 26–27.) Kriisin vaikutukset eivät kuitenkaan aina ole vain negatiivisia. Kriisi on myös kasvun mahdollisuus. Ongelmien luova käsittely ja ulkopuolinen tuki ovat avaimia kriisistä selviytymiseen. Kriisin läpikäyminen ja siitä selviytyminen voivat tehdä ihmisestä entistä vahvemman, kypsemmän ja toimintakykyisemmän. (Ruishalme & Saaristo 2007, 28.)

Kaarina Määttä (2002, 103–104) kuvaa Paul Bohannan teoriaa, jossa avioero jaetaan kuuteen eri tapahtumakokonaisuuteen. Nämä kuusi eron vaihetta ovat emotionaalinen ero, juridinen ero, taloudellinen ero, ero yhteisen arjen jakami-

sesta, sosiaalinen ero ja psyykinen ero. Emotionaalisen eron vaihe käynnistyy, kun avioliitto alkaa näyttää epäonnistuneelta. (Kinnunen 2010, 15.) Tässä eron vaiheessa ihminen käy läpi monia hyvin ristiriitaisiakin tunteita, kuten vihaa, syyllisyyttä, pelkoa, katkeruutta, masennusta ja surua. Emotionaalista eroa seuraa juridinen ero eli avioliiton virallinen purkaminen ja siihen liittyvät toimenpiteet. Juridisen eron luonnollinen jatkumo on taloudellinen ero, jossa puoliset kartoittavat eron taloudellisia seurauksia ja jakavat yhteistä omaisuuttaan. (Määttä 2002, 132–133).

Taloudellisen eron jälkeen alkaa ero yhteisen arjen jakamisesta. Päättynyt parisuhde muuttuu vanhemmuussuhteeksi, joka edellyttää päätöksiä esimerkiksi lapsen huollosta, tapaamisista ja elatuksesta. Sosiaalisen eron vaiheessa eronnut käy läpi uutta rooliaan ja asemaansa yhteisössä ja valmistautuu eron viimeiseen vaiheeseen, psyykkiseen eroon. Psyykinen ero ilmenee avioeron jälkeisenä suru- ja kriisityönä sekä uuden minuuden rakentamisena. (Määttä 2002, 12, 103–104.)

Ero ei kohtelee kaikkia osapuolia tasa-arvoisesti. Toisille se on rankka hylkäämiskokemus, kun taas toinen kokee sen toivottuna asiana, jonka jälkeen elämässä voi seurata uusi, onnellinen vaihe. (Jallinoja 2000, 183–184.) Aloitteellisuus on Kiisken (2011,119) mukaan yksi merkittävimmistä erokokemukseen vaikuttavista tekijöistä. Eron alullepanija selviytyy avioliiton purkamisesta yleensä keskimääräistä paremmin, hänellä on vähemmän eroon liittyvää ahdistusta ja itsetunnon heikkenemistä. Toisaalta erossa aloitteellinen osapuoli kokee enemmän syyllisyyden- ja häpeäntunteita. Jätetyn osapuolen erokokemus on usein raskas, kun taas yhteisestä aloitteesta tehty ero voi lisätä tyytyväisyyttä puolisoa kohtaan eroprosessin edetessä. Tällöin myös eron jälkeinen vanhemmuussuhde on keskimääräistä paremmalla pohjalla. Myös päätökset lasten asumisesta vaikuttavat vanhempien erokokemukseen.

Erokriisin aikainen tunteiden kirjo voi Määttän (2002, 142–144) mukaan olla laaja ja osittain hyvin ristiriitainenkin. Ihminen voi olla hetkittäin hyvin surullinen ja pettynyt, mutta myös vapaa ja helpottunut. Ero voi tuoda mukanaan mahdollisuuden olla oma itsensä ja vapauden päättää omasta elämästään ja tehdä omia

päätöksiä. Ero voi olla voimaannuttava kokemus silloin, kun se auttaa ihmistä huomaamaan omat voimavaransa ja näkemään, että selviytyy elämässä myös itseksensä. Eron tuomia positiivisia tunteita ovat myös myönteisyys, iloisuus ja it-seluottamuksen löytäminen. Parhaimmillaan ero auttaa ihmistä löytämään itsensä ja toteuttamaan itseään. Eron kautta ihmisen tulkinta elämästä, omista ominaisuuksista ja mahdollisuuksista voi siis muuttua myös myönteiseen suuntaan.

### 3 ERONNUT PERHE

#### 3.1 Perhe ja parisuhde

Perheen on perinteisesti ajateltu perustuvan parisuhteen varaan. Huoli erojen lisääntymisestä kääntää katseen siihen, miten parisuhde on muuttanut muotoaan ihmisten elämässä viime vuosikymmeninä (Kuronen 2003, 104–106). Kiisken (2011, 135) mukaan rakastuminen on vähitellen noussut länsimaisessa kulttuurissa parisuhteen perustaksi. Rakastuminen onkin vahva tunnekokemus, mutta loppujen lopuksi aina ajallisesti rajallinen. Vaikka puolison valintaan toki vaikuttavat yhä muutkin asiat kuin rakastuminen, ne jäävät yhä enemmän rakastumisen tunteen varjoon. Rakkauden tärkeyden korostaminen tuokin Kiisken mukaan suhteeseen uhkatekijän; rakkauden tunteen vähentyessä vaarana on koko parisuhteen päättyminen.

Kiiski (2011, 123) uskoo, että Baumanin tulkinta postmodernista yhteiskunnasta auttaa ymmärtämään avioliittojen päättymisen syitä. Modernissa yhteiskunnassa valtio, kirkko ja muut instituutiot tarjosivat kansalaisille eettisesti sitovia normeja, kun taas postmodernin yhteiskunnan kasvatti on itse vastuussa eettisten päätösten tekemisestä. Hän ei luota yhteen ainoaan auktoriteettiin, vaan tekee eettiset ratkaisut itse, vertaillen eri auktoriteettien antamia vaihtoehtoja. Postmoderni ihminen on Baumanin mukaan individualisti, joka ei halua sitoutua liian vakavasti mihinkään - ei edes avioliittoon.

Kiisken (2011, 18) mukaan lisääntyvät avioerot liittyvät aikamme individualistiseen kulttuuriin, jossa valintoja tarkastellaan enemmän yksilön, kuin perheen tai yhteiskunnan näkökulmasta. Ihminen tavoittelee onnellisuutta kaikilla elämäalueilla ja epätydyttävistä asioista pyritään pääsemään eroon. Epätydyttävä parisuhde ei muodosta tässä asiassa poikkeusta.

Avioliittoinstituution juridisesti heikentyessä parisuhde on muuttumassa juridisten velvoitteiden ja yhteiskunnallisten traditioiden säätelemästä suhteesta vapaaehtoiseen valintaan perustuvaksi suhteeksi (Kuronen 2003, 104–106). Pa-

risuhde perustuu siis nykyaikana ennen kaikkea tunnesiteisiin. Se sisältää odotuksia läheisyydestä, rakkauden antamisesta ja saamisesta, keskinäisestä ymmärtämisestä, turvasta ja täyttymyksestä. (Penttilä & Yli-Marttila 1999, 25.) Tällainen suhde kestää niin kauan kun molempien osapuolten tarpeet on tyydytetty (Kuronen 2003, 104). Kiisken (2011, 5) mukaan yleisimpiä eromotiiveja ovatkin tällä hetkellä läheisyyden puute, erilleen kasvu ja itsenäistyminen.

Juridisten ja sosiaalisten perhevelvollisuuksien lähteeksi on avioliittoinstituution heikentyessä noussut vähitellen vanhemmuus ja vastuu lapsista. (Kuronen 2003, 104–106). Mari Broberg ja Mia Hakovirta (2005, 1) kuvailevat Macleanin ja Eekelaardin tutkimusta, jonka mukaan ihmiset tuntevat edelleen vastuuta perheenjäsenistään, mutta se ei niinkään perustu avioliitolla juridisesti ”sinetöityyn” parisuhteeseen, vaan ennen kaikkea vanhemman vastuuseen lapsistaan. Parisuhteen ja vanhemmuuden käsitteet erkanevat vähitellen toisistaan, mikä toisaalta mahdollistaa jaettuun vanhemmuuteen perustuvan lapsivälitteisen suhteen jatkumisen eron jälkeen (Kuronen 2003, 104–106).

### 3.2 Eron jälkeiset perhemuodot

Perheet ja perheen käsite ovat käyneet läpi monia muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana. Paajasen (2007, 24) mukaan perhekäsitysten muuttumisesta huolimatta suomalaiset arvostavat yhä perhettä. Suomalaisille perhe merkitsee ennen kaikkea läheisyyttä, vastuun jakamista, henkistä tukea ja pysyvyyttä. Suomessa lapsiperheiksi luokitellaan Jallinojan (2009, 110) mukaan seuraavat perhekokoonpanot: aviopari ja lapsia, avopari ja lapsia, rekisteröity naispari ja lapsia, rekisteröity miespari ja lapsia, äiti ja lapsia sekä isä ja lapsia.

Kun perinteinen perhemalli ei enää ohjaa nyky-yksilön valintoja ja perhe-elämää, erilaisten elämäntyylien ja perhemuotojen kirjo avartuu. Uudenlaisia perhemuotoja ovat muun muassa yhden vanhemman perheet ja uusperheet. (Soikkeli 2012, 15–16.) Uusperheet ovat avo- tai avioparien muodostamia perheitä, joissa on vähintään yksi vain toisen puolison lapsi. Yhden vanhemman perhettä on vaikeampi määritellä, sillä suomalaisissa tilastoissa perheluokittelun

lähtökohtana on perhesiteiden sijasta asuminen. Näin yksin elävää etävanhemmaa ei lasketa ollenkaan kuuluvaksi perheväestöön ja lapsen kanssa asuva lähivanhempi taas muodostaa yhdessä lapsen kanssa yhden vanhemman perheen. (Jallinoja 2009, 110–111.)

Asumisratkaisun lisäksi vanhempien on päästävä sopimukseen muun muassa lasten asumisesta, huoltajuudesta, tapaamisista ja elatuksesta. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) asettaa yhteishuoltajuuden lapsen kannalta ensisijaiseksi vaihtoehdoksi. Yhteishuoltajuudella tarkoitetaan sitä, että lapsen vanhemmat vastaavat lapsen huoltoon kuuluvista asioista ja tekevät lasta koskevat tärkeät päätökset yhdessä. (Hokkanen 2002, 122.) Yhteishuollossa molemmilla vanhemmilla on oikeus saada kaikki lasta koskevat tiedot esimerkiksi päiväkodista, koulusta ja terveydenhuollosta. Tämä vahvistaa vanhempien tunnetta siitä, että he ovat osa lapsen elämää myös eron jälkeen. Vanhemmat voivat halutessaan valita myös sellaisen yhteishuoltajuuden, jossa tuomioistuin määrää huoltajien työnjaosta yksilöllisesti erikseen. Tämä on kuitenkin melko harvinaista. (Ensi- ja turvakotien liitto 2013a, 12.)

Joskus yksinhuolto on ainoa mahdollisuus. Yksinhuoltajavanhempi vastaa ja päättää lapsen asioista yksin. Tämä ei kuitenkaan poista kummankaan vanhemman elatusvastuuta, eikä sinällään rajoita lapsen tapaamisoikeutta. Vaikka yksinhuoltajuudesta puhutaan paljon, on sekin kuitenkin melko harvinainen huoltomuoto Suomessa. (Ensi- ja turvakotien liitto 2013a, 12.)

### 3.3 Vanhemmuus eron jälkeen

Perheen lisäksi myös vanhemmuutta kuvataan yhä moninaisemmin. Tämä korostuu erityisesti eron jälkeen. Erovanhemmuus, lapsen kanssa asuva vanhempi, lapsesta erillään asuva vanhempi, lähivanhempi, etävanhempi ja muualla asuva lapsen vanhempi ovat vain muutamia käytössä olevia käsitteitä. (Koskela 2009, 7–8.) Erovanhemmuus -käsite saatetaan kokea leimaavaksi ja toisena vaihtoehtona onkin käytetty käsitettä vanhemmuus eron jälkeen. Erovanhemmuus saattaa antaa mielikuvan siitä, että vanhemmuus muuttuisi eron jälkeen.

Vanhemmuuteen liittyvät käytännön asiat, kuten vanhemman läsnäolon määrä lapsen elämässä, saattavat tietysti muuttua, mutta vanhemmuus itsessään ei muutu. Myös vanhempien keskinäisen yhteistyön tulisi jatkua eron jälkeen. (Kääriäinen 2008, 22–23.)

Yhteishuoltajuuden periaate pitää sisällään ajatuksen vanhempien jatkuvasta keskinäisestä yhteistyöstä. Vaikka parisuhde on päättynyt, vanhempien oletetaan olevan edelleen suhteessa toisiinsa vanhempina. Vanhemmuuden pelisääntöistä keskusteleminen voi kuitenkin osoittautua haastavaksi erityisesti silloin, kun parisuhteen päättymisestä on kulunut vasta vähän aikaa. (Hokkanen 2005, 46–47.) Yhteishuoltajuus ei siis automaattisesti tarkoita hyvin jaettua vanhemmuutta. Jaetun vanhemmuuden onnistuminen riippuu siitä, miten vanhemmat onnistuvat yhteisen vastuunsa jakamaan ja päättämään asioista yhdessä (Sinkkonen 1998, 230.) Yhteisten asioiden sopimiseen tarvitaan toimiva keskusteluyhteys, mikä monissa parisuhteissa on joutunut koetukselle jo ennen eropäätöksen syntymistä. Toiset vanhemmat puhuvat eroa edeltäneestä puhumattomuuden ajanjaksosta (Kääriäinen 2008, 56–59) kun taas toiset muistelevat kohtuutonta riitelyä ennen eropäätöksen syntymistä (Kiiänmaa 2008, 145).

Aino Kääriäinen (2008, 56–59) kirjoittaa tutkimuksessaan puhumattomuuden problematiikasta. Kaikki Kääriäisen haastattelemat vanhemmat puhuvat puhumattomuudesta parisuhteen aikana tai sen päätyttyä. Aikaa ennen eroa kuvattiin eristäytyneeksi ja rationaaliseksi. Tuolloin molemmat vanhemmat hoitivat asiansa yksin ja tarkastelivat vain etäältä toisensa tekemisiä. Puhumattomuutta kuvailtiin raskaaksi, omaa itsetuntoa loukkaavaksi ja hallitsemattomaksi vallankäytöksi. Puhumattomuuden päättyminen koettiin helpottavana, vaikka se olisikin johtanut parisuhteen päättymiseen. Erityisen rankaksi puhumattomuus koettiin silloin, kun se jatkui myös eron jälkeen vaikeuttaen yhteisten asioiden sopimista.

Vanhempien jatkaessa puhumattomuuden malliaan myös eron jälkeen, voivat lapset joutua viestinviejiksi tai kantamaan vastuuta tapaamisten järjestelyistä. Vanhempien keskinäinen puhumattomuus antaa lapselle huonon selviytymismallin tulevaisuutta varten ja aiheuttaa turhaa ahdistusta jo valmiiksi vaikeassa



tilanteessa. Nykyisin teknologia tarjoaa vanhemmille mahdollisuuksia kommunikoida ilman kasvokkain puhumista, mutta pelkän teknologian varaan ei inhimillistä vuorovaikutusta voi kuitenkaan rakentaa. (Kääriäinen 2008, 65.)

Kari Kiianmaa (2008, 145) kirjoittaa vihan tunteista ja riitelystä ennen eroa ja sen aikana. Vihan tunteiden käsittely on monille eroaville vanhemmille suuri haaste. Erossa riidat ja riitoihin liittyvä sanallinen tai fyysinen pahoinpitely ovat Kiianmaan mukaan jopa melko tavallisia. Ei siis ole ihme, että vihasta puhutaan usein negatiivisena tunteena. Vihan tunteet ovat kuitenkin luonnollista ja niiden oikeanlainen ilmaiseminen voi jopa lähentää ihmisiä toisiinsa. Tunteiden tunnistamattomuus ja niiden ilmaisemisen välttäminen ovat olennaisia syitä pariskuntien etääntymiseen ja eropäätöksiin.

Vanhempien välinen avoin vihamielisyys on suuri riskitekijä lapsen kehitykselle. Näin on riippumatta siitä asuvatko vanhemmat yhdessä vai eivät. Erityisen haitalliseksi tilanne muuttuu silloin kun lapsi joutuu vanhempien riitelyn välikappaleeksi tai viestinviejäksi. (Koskela 2009, 19; Sinkkonen 1998, 207.) Asetelma tarjoaa tilaisuuden ”luistaa” vanhemman kontrollista ja manipuloida lapsen suhdetta toiseen vanhempaan. Lapsi ei pysty samanaikaisesti säilyttämään rakastavaa kuvaa molemmista vanhemmistaan, jos kumartaessaan toiselle vanhemmalle, hänet pakotetaan kääntämään selkänsä toiselle. Pahimmassa tapauksessa lasta painostetaan valitsemaan, kumman vanhemman puolelle hän lopulta asettuu. (Sinkkonen 1998, 207–208.) Myös Kääriäinen (2008, 60) toteaa jatkuvien riitojen ja huoltoerimielisyyksien olevan vahingollisia lapsen tasapainoiselle kehitykselle. Aikuisten vääränlainen vihantunteiden ilmaisu voi johtaa lapsenkin vihanilmaisun väärille urille, joko ylilyönteihin tai pidättäytymiseen (Kiianmaa 2008, 145).

Eron jälkeen molemmat vanhemmat joutuvat tasapainottelemaan läheisyyden ja etäisyyden välillä suhteessa omiin lapsiinsa. Läheisyydestä ja etäisyydestä puhuttaessa, käsitteet on mielekäästä jakaa henkiseen ja fyysiseen läheisyyteen tai etäisyyteen. Toisille parisuhteen päättymisen kasvattaa fyysistä välimatkaa myös lapsiin, kun taas toisille se on jatkuvaa läheisyyden ja etäisyyden välillä vuorottelua. Toisaalta erityisesti isät saattoivat kokea olleensa ennen eroa vain

fyysisesti läsnä perheelleen, kun taas eron jälkeen he olivat alkaneet rakentamaan suhdetta omiin lapsiinsa. (Hokkanen 2002,127.)

Erytisesti tilanteissa, joissa lapsi asuu vain toisen vanhemman luona, voivat lähivanhemmat kokea jääneensä lapsen kanssa yksin, kun taas etävanhemmat eivät saa mielestään vaikuttaa lastensa elämään tarpeeksi. Yhteishuoltajuus voi aiheuttaa myös turhaa epävarmuutta molemmille vanhemmille siitä, mikä on tarpeeksi suuri tai pieni yhdessä päätettävä asia ja mikä ei. (Hokkanen 2002,125.)

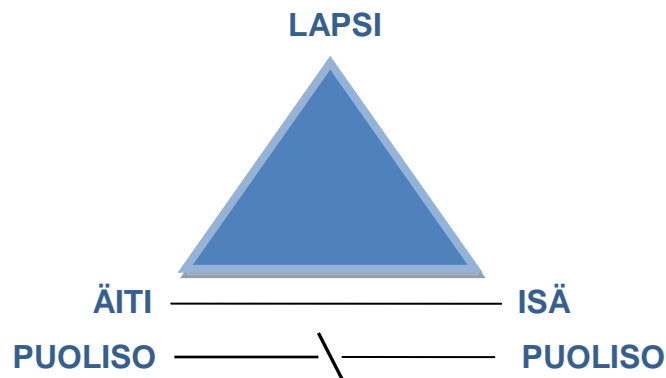
Ero tekee näkyväksi vanhemmuuden erilaisia osa-alueita, kuten tunnesuhde, huolenpityö, kasvattaminen ja taloudellinen vastuu. Useimpiin näistä kohdistuu jonkinlaista juridista säätelyä. Vanhempien ja lasten elässä yhdessä vanhemmuuden erilaisten osa-alueiden oletetaan jakaantuvat sopuisasti vanhempien kesken ja liittyvän saumattomasti toisiinsa. Vaikka näin ei todellisuudessa olisikaan, voivat nämä vanhemmuuden eri puolet näyttäytyä selvästi vasta erotilanteessa ja eron jälkeen. (Kuronen 2003, 114.)

Vaikka perhelainsäädäntö koskee kaikenlaisia perheitä, erotilanteessa juridiset oikeudet ja velvollisuudet tulevat selvästi esiin. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) määrittelee huoltajan tehtävät ja turvaa lapselle tapaamisoikeuden myös siihen vanhempaan, jonka luona hän ei asu. Laki lapsen elatuksesta (704/1975) säätelee puolestaan vanhempien taloudellista vastuuta. Samalla kun eron jälkeinen vanhemmuus on hyvin juridisesti säädeltyä, on se samalla myös vahvasti neuvoteltavaa vanhemmuutta. Sekä lapsen tapaamisoikeus, asuminen, huoltajuus ja elatus ratkaistaan nykyään entistä useammin vanhempien tekemällä ja sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella. (Kuronen 2003, 114–115.)

Eron jälkeinen toimiva yhteishuoltajuus ja vanhemmuus vaativat valtavasti tahtoa, vaivannäköä, yhteistä pohdintaa, sopimista ja joustavuutta. Tämä ei ole aina helppoa, mutta suojelee lasta monilta eron kielteisiltä vaikutuksilta. (Neuvo-keskus 2012.)

### 3.4 Yhteistyövanhemmuus

Yhteistyövanhemmuuden perusideaalia kuvataan kolmiolla, jonka kulmissa ovat äiti, isä ja lapset. Äidin ja isän välillä on kaksi janaa, joista yksi kuvaa parisuhdetta ja toinen vanhemmuussuhdetta. Parisuhteen päättyessä vanhemmuussuhde säilyy ja kolmio pysyy edelleen kasassa. Eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus asettaa vanhemmille erilaisia haasteita, sillä entisten puolisoitten täytyy löytää uusi tapa toimia ja puhua yhteisistä asioista. (Koskela 2009, 10.)



KUVIO1. Peruuttamaton kolmio (Ensi- ja turvakotienliitto 2013a, 26).

Äidin, isän ja lapsen välistä kolmiosuhdetta kuvataan toisinaan myös sanalla peruskallio. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää, että hänellä saa olla suhde äitiin ja isään sekä yhtäaikaaisesti että erikseen. Yhteistyövanhemmuus mahdollistaa kolmiosuhteen jatkumisen myös eron jälkeen. (Koskela 2009, 12.)

Ensi- ja turvakotien liitto (2013a, 25–26) rohkaisee eronneita vanhempia tekemään yhteistyötä toistensa kanssa lapsen asioissa. Yhteistyövanhemmuuden periaatetta toteuttavat vanhemmat rakentavat yhdessä heille sopivan yhteistyösuhteen, ymmärtävät ja hyväksyvät toisen vanhemman merkityksen lapselle ja pyrkivät mahdollisuuksien mukaan suojelemaan heidän välistä suhdettaan. Yhteistyövanhemmuuteen sitoutuneet vanhemmat eivät salaile toisiltaan lapsen liittyviä asioita tai toimi toisen selän takana.

Toimiva yhteistyövanhemmuus vaatii vanhemmilta, paitsi joustavuutta ja kykyä huomioida lapsen etu, niin myös kykyä ylläpitää myönteistä kuvaa toisesta vanhemmasta lapsen silmissä. Lapsen suhde molempiin vanhempiin säilyy todennäköisimmin kiinteänä, jos eronneet puoliset päättävät aktiivisesti suhtautua toisiinsa myönteisesti vanhempina. Lapsella tulee olla lupa rakastaa molempia vanhempiaan ja oikeus säilyttää vanhemmistaan myönteinen kuva. (Neuvokeskus 2012.)

### 3.5 Lapsen näkökulma erossa

Vuosittain noin 25 000–30 000 lasta kokee vanhempiensa eron. Heistä suurin osa on alle kouluikäisiä. (Kangas 2009, 181; Litmala 2002, 3.) Monille lapsille vanhempien ero on niin traumatisoiva kriisi, että vain perheenjäsenen kuolema ohittaa sen (Kinanen & Pruuki 2010, 303). Vanhempien ero ja vanhempien keskinäinen riitaisuus ovat voimakkaita riskitekijöitä lapsen kehitykselle. Ero ei kuitenkaan itsessään ole riskitekijöistä suurin, vaan merkittäväksi nousee lasten ja vanhempien välinen suhde ennen eroa, eron aikana ja sen jälkeen. (Poijula 2007, 235; Nurmi ym. 2006, 120.) Kinanen ja Pruukin (2010, 303) mukaan lapsesta huomaa herkästi, miten perheellä menee. Lapsi oireilee usein silloin, kun perheessä on hätätila päällä ja lapsi on huolissaan vanhemmistaan.

Ensimmäinen vuosi eron jälkeen on ymmärrettävästi lasten kannalta vaikein ja stressin on nähty heijastuvan jopa lasten leikkeihin. Sinkkonen (1998, 214) kuvaa Hetheringtonin ym. tutkimusta, jossa on osoitettu, että kahden kuukauden kuluttu erosta eron kokeneiden lasten leikki oli paljon köyhempää ja mielikuvituksettomampaa kuin vertailuryhmän lapsilla. Kahden vuoden kuluttua tyttöjen leikissä ei näkynyt enää eroja, mutta pojat olivat edelleen verrokkejaan ahdistuneempia ja onnettomampia. Tämä havainto löytyy Sinkkosen mukaan useiden eri tutkijoiden artikkeleista ja kertoo siitä, että pojilla on enemmän ja pitkäkestoisempia vaikeuksia eron jälkeen kuin tytöillä.

Karttusen (2010, 92) mukaan aikuisen on vaikeaa tavoittaa lapsen kokemusta vanhempien erosta. Lapset voivat olla ilmaisussaan joko erityisen varovaisia tai huomattavan vihaisia ja kiukku tuntuu kohdistuvan usein sitä vanhempaa kohtaan, jonka he kokevat olevan eron aloitteellinen osapuoli. Eroon saattaa liittyä lapsen kannalta useita samanaikaisia pettymyksiä, menetyksiä ja elämänmuutoksia. Näitä ovat esimerkiksi toisen vanhemman lähteminen perheestä, muutto toiselle paikkakunnalle, toverisuhteiden ja harrastusten katkeaminen ja taloudellisen tilanteen heikentyminen. (Sinkkonen 1998, 217.) Joskus tilanteeseen liittyy lisäksi vanhemman uusi kumppani tai se, että suhde toiseen vanhempaan katkeaa kokonaan (Nurmi ym. 2006, 120–121). Omat vihantunteet aiheuttavat lapsessa usein myös pelkoa. Lapsi pelkää menettävänsä vanhempiensa rakkauten omien vihantunteidensa vuoksi ja hän tarvitsee vanhemmiltaan paljon ymmärrystä ja apua mielessä myllertävien tunteiden käsittelyyn. (Sinkkonen 1998, 217.)

Kun vanhemmat ovat voimakkaiden tunnetilojen vallassa, heidän voi olla vaikeaa erottaa lapsen kokemuksia ja tarpeita. Ayalonin ja Flasherin (1997, 39–40) mukaan eroperheen toisen vanhemman rooli lapselle saattaa joskus jäädä hataraksi tai puuttua kokonaan, mikä murentaa lapsen turvallisuuden tunnetta. Perhesysteemin muutos voi myös aikaansaada henkistä painetta, hämmennystä ja epävarmuutta, mikä voi heikentää lapsen koulumenestystä ja johtaa väliaikaiseen tai jatkuvaan itsetunnon heikkenemiseen.

Eroperheissä havaittu lasten lojaalisuusongelma ilmenee niin, että lapset joutuvat vanhempiensa poikkeavien vaatimusten ristituleen ja lojaalisuuden jakamisen vaatimus käy heille ylivoimaiseksi. Lapset toivovat vanhemmiltaan vähintäänkin keskinäistä kunnioitusta, yhteistyötä ja sopua, jolloin lapsen tärkeät suhteet voivat jatkua häiriöttä. (Ayalon & Flasher 1997, 39; Karttunen 2010, 92.)

Vaikka lapset ovat joustavia ja sopeutuvat uusiin tilanteisiin usein hyvin, monien muutosten kasaantuminen voi kuormittaa lasta hyvin paljon. Vanhempien tulisi yrittää pehmentää lasten kokemusta avioerosta ja pyrkiä välttämään monien muutosten äkkinäistä kasaantumista. (Nurmi ym. 2006, 120–121.) Sinkkonen (1998, 207) kirjoittaa Hetheringtonin ja Stanleyyn tutkimuksesta, jossa todetaan,

että eron jälkeisessä tilanteessa lapsilla on 2-3 kertaa enemmän erilaisia tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmia, kuin ehjien perheiden lapsilla. Tämä seikka on otettava vakavasti, mutta samalla on muistettava, että 70–80% lapsista ei koe vaikeita tai pitkäaikaisia ongelmia eron jälkeen ja tietyn sopeutumisvaiheen jälkeen suurin osa selviää hyvin.

### 3.5.1 Lapsen iän merkitys vanhempien erotessa

Jokainen lapsi reagoi erotilanteeseen eri tavalla. Reagointitapaan vaikuttavat muun muassa lapsen persoonallisuus, temperamentti, sukupuoli, kasvuhistoria, ja perheen rakenne. Lapsen iällä ja kehitysvaiheella on suuri vaikutus siihen, millä tavalla ja kuinka voimakkaasti lapsi reagoi vanhempiensa eroon. Avioeron vaikutukset eivät aina näy heti, vaan voivat joskus tulla esiin vasta vuosia myöhemmin. (Ayalon & Flasher 1997, 40.)

Mitä nuorempi lapsi on, sitä suurempaan hän näyttää tunteensa. Pieni lapsi reagoi eroon usein surulla, kun taas vanhemman lapsen yleisin tunne on viha. Alle kouluikäiset lapset voivat olla hätääntyneitä ja hämmentyneitä uudesta tilanteesta, mikä saattaa johtaa kehityksen hidastumiseen ja jopa taantumaa itsenäistymisen alueella. Tutut sanat ja käsitteet voivat unohtua ja toisen vanhemman katoaminen voi aiheuttaa lapsessa pelkoa siitä, että toinenkin vanhempi katoaa. (Ayalon & Flasher 1997, 41.) Suurin osa lapsista kokee vanhempien erossa pelkoa tulevaisuudesta (Poiijula 2007, 236). Tämä saattaa näkyä esimerkiksi niin, että lapsi on yllättäen ylenpalttisen kiltti vanhemmilleen (Kiianmaa 2008, 103).

Alle kouluikäisen lapsen rajujen reaktioiden takana saattaa olla vaikeus ymmärtää vanhempien eron syitä (Wallerstein & Blakeslee 1991, 351–352). Sinkkosen (1998, 206) mukaan pienet lapset pelkäävät usein hylätyksi tulemista, minkä takia heillä on taipumus etsiä vanhempien eron syitä itsestään ja omista tekemisistään. He saattavat kokea olevansa syyllisiä vanhempien eroon ja lapsen vakuuttaminen syyttömyydestä onkin vanhemmille usein suuri haaste (Kiianmaa 2008, 103).

Kouluikäinen lapsi ymmärtää jo mistä vanhempien erossa on kysymys ja hänellä on tarve olla lojaali kummallekin vanhemmalleen. Lapsi kokee hämmennystä, kun vanhemmat kiistelevät lapsista ja kasvatuksesta tai pyrkivät lahjomaan häntä omalle puolelleen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2013a.) 5–8-vuotiaita lapsia mietityttää lojaalisuusristiriitojen lisäksi menetyksen ja syyllisyyden tunteet. Tutkimuksessa puolet tämän ikäryhmän lapsista kärsi noin vuoden kestävästä koulumenestyksen laskusta ja etenkin pienissä pojissa isäkaipuu aiheutti jopa fyysisiä oireita. (Wallerstein & Blakeslee 1991, 352–353.)

Avioero aiheuttaa 8-vuotiaissa ja heitä nuoremmassa lapsissa usein syvää surua sekä osattomaksi jäämisen tunteita, mikä ilmenee esimerkiksi erilaisten asioiden loputtomana haluamisena (Ayalon & Flasher 1997, 41). Lapsi saattaa kuvitella, että vanhempien ero on väliaikaista ja vanhemmat palaavat vielä yhteen. Tämän vuoksi lapselle on hyvä puhua erosta ja mahdollisista väärinkäsityksistä sekä vakuuttaa, että molemmat vanhemmat rakastavat häntä. (Kiiänmaa 2008, 104.)

9–12-vuotiaat lapset saattavat osoittaa kiihkeitä suuttumuksen tunteita vanhempien erotessa. Viha tuntuu kohdistuvan erityisesti sitä vanhempaa kohtaan, jonka he katsoivat olevan eron aloitteellinen osapuoli. Tyypillisiä tunteita ovat myös suru, ahdistus, yksinäisyys ja voimattomuus. (Wallerstein & Blakeslee 1991, 353.) Murrosiän kynnyksellä oleva lapsi haluaa olla mahdollisimman samanlainen kuin hänen kaverinsa ja vanhempien ero voi aiheuttaa häpeää. Tämän ikäinen lapsi ei ole enää samalla tavalla riippuvainen vanhemmistaan ja hän voi paeta perheen vaikeaa tilannetta ystävien pariin tai harrastuksiin. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2013a.)

### 3.5.2 Sopeutuminen vanhempien eroon

Lapset sopeutuvat yleensä vaikeisiinkin asioihin hyvin, mutta vanhempien ero on lapselle silti lähes poikkeuksetta suuri stressitekijä (Nurmi ym. 2006, 120–121). Sinkkosen (2005, 128) mukaan lapsen selviytymiseen vanhempien erosta

vaikuttavat eniten ne tekijät, jotka liittyvät vanhempien ja lasten väliseen suhteeseen. Lapsen näkökulmasta on hyödyllistä, että vanhemmat keskittyvät eron jälkeen olemaan hyviä vanhempia, eivätkä jatka sinnittelyä onnettomina puolisoina. Lapsen tulee saada säilyttää positiivinen kuva molemmista vanhemmistaan ja lapsen suhteet molempiin vanhempiin pitää saada sellaisiksi, ettei lapsen tarvitse tuntea niistä syyllisyyttä. (Poijula 2007, 235–236, 242; Karttunen 2010, 76).

Ayalonin ja Flasherin (1997, 38) mukaan vanhempien keskinäiset erimielisyydet ovat lapselle suuri stressitekijä. Vanhemmat saattavat vetää myös lapset mukaan keskinäisiin kiistoihinsa, mikä aiheuttaa lapsessa avuttomuutta, masennusta ja pessimismia. Lapset selviytyvät vanhempien erosta sitä paremmin, mitä paremmin vanhemmat pystyvät sopimaan asioista yhdessä ja ratkaisemaan erimielisyyksiä vetämättä lasta riitoihin mukaan. (Sinkkonen 2005, 128; Kinanen & Pruuki 2010, 303; Niemelä i.a.)

Lapsella ei välttämättä ole minkäänlaista ennakkokäsitystä siitä, miten vanhempien ero tulee vaikuttamaan perheen elämään. Siksi erosta puhuminen ja tulevien muutosten läpikäyminen ovat lapselle tärkeitä eron käsittelyn vaiheita. (Ensi- ja turvakotien liitto 2013a, 23.) Vanhempien tulisikin kertoa erosta lapselle mahdollisimman varhain ja mielellään yhdessä. (Kinnunen 2003, 232). Lasta ei kuitenkaan saa kuormittaa aikuisten eropohdinnoilla. Aikuisten parisuhdeongelmat eivät kuulu lapselle ja lapsen kuullen onkin viisaampaa etsiä eron syitä olosuhteista kuin ihmisistä. (Ensi- ja turvakotien liitto 2013a, 23.) Vanhemmat saattavat pitää eroon liittyviä asioita salassa ja kertoa valkoisia valheita yrittäessään suojella lapsia. Asioiden salaaminen aiheuttaa kuitenkin lapselle stressiä epävarmuutta siitä mitä todella on tapahtumassa, mihin voi uskoa ja mihin uskaltaa luottaa. (Ayalon & Flasher 1997, 38.) Myös Karttusen (2010, 76) mukaan lapsi sopeutuu uuteen tilanteeseen paremmin, mikäli hänellä on mahdollisuus saada tietoa tulevasta erosta ja eroon liittyviä tunteita ja ajatuksia on mahdollisuus käsitellä avoimesti. Kun lapsi ei ole osannut aavistaa eroutista, se tulee hänelle järkytyksenä, joka kaipaa käsittelyä. (Poijula 2007, 236.)



Sirkku Niemelä (i.a.) on koonnut yhteen asioita, jotka suojaavat lasta vanhempien erotessa. Niemelän mukaan tavallinen, ehjä ja lapsen ikätason huomioiva arki suojaa lasta vanhempien erossa. Mitä vähemmän erosta aiheutuu käytännön muutoksia, kuten koulun tai kodin vaihtoa, sen parempi. Niemelä korostaa lapsen oikeutta lapsuuteen ja aikuisen apuun. Lämmin, läheinen ja kuunteleva vanhempi toimii suojaavana tekijänä eron aiheuttamien kysymysten ja tunteusten keskellä.

Lapsen sosiaaliset verkostot suojaavat lasta vanhempien erotessa. Tärkeässä roolissa ovat erityisesti sisarukset sekä lapselle tutut, luotettavat aikuiset, joihin lapsi voi turvautua tarvittaessa. (Nurmi ym. 2006, 120; Niemelä i.a; Väestöliitto 2013.) Lapsen terve omanarvontunne, sosiaaliset vuorovaikutustaidot ja perheen kyky sietää erillisyyttä auttavat erosta selviytymisessä. Vanhempien on hyvä tiedostaa, että lapsen maailma on erilainen verrattuna aikuisen maailmaan ja erossa lapset voivat kokea eri asiat vaikeina. Lapsella on oikeus omiin mielipiteisiin ja tunteisiin myös silloin kun aikuinen ei niitä voi käsittää tai ymmärtää. Lasta suojaavia tekijöitä ovat myös mielikuvituksen ja leikin käyttö, sillä lapsella on luova kyky sulatella ja käsitellä asioita leikin avulla. Hämmästyksen ja kummastuksen tunteet helpottavat kun ne saavat leikin ja mielikuvituksen kautta muodon. Lasta suojaavat lisäksi kummankin vanhemman aktiivinen yhteydenpito, vanhempien psyykinen hyvinvointi ja lapsen omat harrastukset (Nurmi ym. 2006, 120).

Lapsen oma tulkinta erosta vaikuttaa eron kokemukseen. Se, kokeeko lapsi eron helpottavana ratkaisuna vaikeaan perhetilanteeseen vai epämiellyttävänä ja ahdistavana perheen hajoamisena, vaikuttaa luonnollisesti myös eroon sopeutumiseen. (Poijula 2007, 236).

Eron vaikutukset lapseen voivat kestää jopa vuosikymmeniä. Tutkimusten mukaan eronneiden vanhempien lapset solmivat parisuhteen keskimääräistä myöhemmin ja heidän suhteensa päättyvät eroon keskimääräistä useammin. Pahimmillaan ero tuhoaa lapsen luottamuksen parisuhteeseen ja vaikuttaa lasten kykyyn solmia suhteita aikuisena. Toisaalta hyvin hoidettu ero voi tuoda muka-

naan inhimillistä kasvua, opettaa menetysten työstämistä, antaa tietoa parisuhteessa elämisestä ja suhteen kehittämisestä. (Kiianmaa 2008, 92–93.)

## 4 EROAUTTAMINEN SUOMESSA

### 4.1 Eropalvelut perheiden tukena

Eropäätöksen tekemisen jälkeen on aika käsitellä eroon johtaneita syitä ja päättyneen suhteen merkityksiä omassa elämässä. Tässä vaiheessa luodaan myös sopimukset uusista käytännöistä ja vanhemmuudesta eron jälkeen. Kriisin vaiheita mukailleen prosessi on nyt korjaamis- ja työskentelyvaiheessa, jonka päämäärinä ovat surun sureminen, entisestä luopuminen ja uuteen elämäntilanteeseen sopeutuminen. (Koskela 2009, 15.)

Tunteiden myllertäessä tavallisten arkisten asioiden hoitaminen voi olla vanhemmille haasteellista. Keskustelu ulkopuolisen tai muun luotettavan aikuisen kanssa auttaa usein selkiyttämään ajatuksia ja tilannetta. Vanhempia voi ohjata hakemaan apua jo siinä vaiheessa, kun he vasta miettivät eroa. Myös perheen lapset saattavat tarvita perheen ulkopuolista apua erosta selviytymiseen. Lapsen apuna voi tällöin toimia joku perheen ulkopuolinen turvallinen aikuinen, ammattiauttaja tai lapsille suunnattu eroryhmä. Lain mukaan kaikkien on saatava perheessä esiintyviin ristiriitoihin neuvottelu- ja sovitteluapua (Koskela 2009, 15, 23.)

### 4.2 Kunta eroauttajana

Julkisella sektorilla eron kokeneita perheitä tukevat muun muassa perheneuvola, kunnan sosiaalitoimi, äitiys- ja lastenneuvolat sekä terveyskeskukset. Lapset voivat saada apua ja tukea myös koulun oppilashuollosta ja kunnan nuorisotyöstä. (Koskela 2009, 36.)

Perheneuvola tukee lasten myönteistä kehitystä ja auttaa perheitä ihmissuhteisiin liittyvissä asioissa. (Sosiaaliportti 2013). Perheneuvolat järjestävät myös lasten ja aikuisten eroryhmiä resurssien mukaan (Koskela 2009, 36). Perheneuvolan henkilökuntaan kuuluu lastenpsykiatreja, sosiaalityöntekijöitä, psyko-

logeja ja perheneuvoja. Keskustelut ovat luottamuksellisia ja maksuttomia eikä niihin tarvita lähetettä. (Sosiaaliportti 2013.) Perheneuvolat järjestävät myös avioliittolain (411/1987) mukaista vapaaehtoista ja maksutonta perheasioiden sovittelua, jota voi hakea mihin tahansa perheen ristiriitatilanteeseen. Sovittelussa perheen ulkopuolinen puolueeton henkilö auttaa perhettä löytämään tilanteeseensa sopivia ratkaisuja. Perheasioiden sovittelun merkittävänä tavoitteena on turvata lasten asema ja edut vanhempien erotessa. (Koskela 2009, 15.)

Perheasioiden sovittelua voi saada myös kunnan sosiaalitoimistosta, joka tarjoaa perheille neuvontaa ja ohjausta erotilanteessa. Kaikissa Suomen kunnissa toimii sosiaalitoimen alainen lastenvalvoja, joka vahvistaa vanhempien sopimukset muun muassa lasten asumisesta, huollosta ja elatuksesta. Lastenvalvojan tehtäviin kuuluvat myös isyyden selvittäminen sekä lapsen huolto-, asumis-, tapaamisoikeus- ja elatussopimuksien vahvistaminen. (Koskela 2009, 36.)

Kunnan sosiaalitoimistosta voi saada vaihtelevasti ja resurssien mukaan myös lapsiperheiden kotipalvelua ja kunnallista lapsiperheiden varhaisen tuen sosiaaliohjausta. Lapsiperheiden kotipalvelu on tarkoitettu tilapäisen lastenhoitoavun tai välttämättömän kodinhoitoavun tarpeessa oleville lapsiperheille ja sen saatavuus vaihtelee kunnittain. Kunnallinen lapsiperheiden varhaisen tuen sosiaaliohjauksen tarkoituksena on tunnistaa, ehkäistä ja helpottaa lapsiperheen ongelmia mahdollisimman varhain. Ohjaaja pyrkii yhdessä perheen kanssa löytämään perheen omia voimavaroja, jotka edistävät perheen arjesta selviytymistä, sekä lapsen hyvää kasvua ja kehitystä. (Ensi- ja turvakotien liitto 2013a, 33.)

Äitiys- ja lastenneuvoloiden perhetyö on luonteeltaan lyhytkestoista palvelua, jota alle kouluikäisen lapsen perhe voi saada vaikeaan perhetilanteeseen. Perhetyön tavoitteena on helpottaa perheen selviytymistä arjessa ja ehkäistä perhetilanteen vaikeutumista. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Koulukuraattorilta voi saada apua silloin, kun lapsen perheessä tapahtuvat muutokset vaikuttavat koulunkäyntiin. Koulukuraattori tekee tarvittaessa yhteistyötä alueen lastensuojelun, perheneuvolan ja terveydenhuollon kanssa. Myös koulupsykologi voi auttaa lasta perheen kriisistä selviytymisessä. Koulupsykolo-

gin tavoitteena on lisätä lasten, vanhempien ja opettajien tietoa, ymmärrystä ja kokonaiskäsitystä tilanteesta. Koulupsykologi voi myös auttaa tarvittavien tukitoimien suunnittelemisesta ja toteutuksesta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

#### 4.3 Kolmas sektori eroauttajana

Kolmas sektori näyttäytyy aktiivisena eroauttamisrintamalla. Mannerheimin lastensuojeluliitto auttaa eron kokeneita perheitä muun muassa vanhempainnetin ja nuortennetin välityksellä, joista eron kokeneet lapset ja vanhemmat saavat tietoa ja mahdollisuuden keskustella eron herättämistä tunteista yhdessä vertaisten ja ammattilaisten kanssa. Mannerheimin lastensuojeluliitto järjestää lapsiperheille myös perhekahvila- ja kerhotoimintaa, joissa voi tavata muita vanhempia. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2013b.)

Yhden vanhemman perheiden liiton paikallisyhdistykset järjestävät Yksinhuoltajien olohuoneita, eroryhmiä, tuettuja lomia, leirejä ja muita vertaistapahtumia ympäri Suomen. Yhden vanhemman perheiden liitolla on myös tukihenkilö- ja vertaistukitoimintaa sekä eroinfo, joka vastaa kysymyksiin elatusavusta, lasten asumisesta, huollosta ja tapaamisasioista. (Yhden vanhemman perheiden liitto 2013.)

Ensi- ja turvakotien liitto ylläpitää Neuvokeskuksen toimintaa, joka järjestää ohjattuja vertaistukiryhmiä eron kokeneille vanhemmille. Neuvokeskus toimii Helsingissä ja Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistykset järjestävät toimintaa ympäri Suomen. (Ensi- ja turvakotien liitto 2013b.) Kasvatus- ja perheneuvontaliitto järjestää Taikuri -vertaisryhmätoimintaa vanhempien eron kokeneille lapsille. (Kasvatus- ja perheneuvontaliitto 2013.)

Miessakit ry ylläpitää Erosta elossa -projektin toimintaa, josta miehet saavat henkilökohtaista keskusteluapua, neuvontaa ja vertaistukea parisuhteen päättyessä ja eron jälkeen. (Miessakin ry 2013.) Elatusvelvollisten liitto taas neuvoo vanhempia eroasioissa, auttaa lakiasioissa ja pyrkii tasapainottamaan eron jäl-

keistä tilannetta perheissä. Tämän lisäksi liitto järjestää yhdistystensä kautta paljon erilaisia perhe- ja lastentapahtumia ympäri Suomea. (Elatusvelvollisten liitto 2013.)

Pienperheyhdistys toteuttaa jäsenperheille vertaisryhmiä, retkiä, leirejä ja tenavatuotoimintaa. Yhdistys tarjoaa myös koulutettuja mieskavereita ja tukihenkilöitä yhden vanhemman perheiden lapsille sekä kummimummo ja -vaaritoimintaa Helsingissä. (Pienperheyhdistys 2013.) Väestöliitto tarjoaa eronkokeneille vanhemmille Eroavuxi -vastaanottotyötä, jonka tarkoituksena on auttaa vanhempia kuulemaan lasta ja tukea vanhempien vuorovaikutusta erotilanteissa (Väestöliitto 2013).

#### 4.4 Seurakunta ja yksityinen sektori eroauttajana

Kirkon perheneuvonta auttaa parisuhteen ongelmissa ja muissa kriisitilanteissa, järjestää perheasioiden sovittelua ja toisinaan myös eroseminaareja. Kirkon perheasiain neuvottelukeskuksessa keskustellaan eron ja perheeseen liittyvistä kysymyksistä yhdessä perheneuvojan kanssa. Neuvottelukeskuksissa koontuu myös erilaisia terapeuttisia ryhmiä. Kirkon perheneuvonnan palvelut ovat maksuttomia eikä asiakkuus edellytä evankelisluterilaisen kirkon jäsenyyttä. Muita kirkon työmuotoja ovat muun muassa erilaiset ero- ja vertaistukiryhmät sekä palveleva puhelin ja palveleva netti, jotka tarjoavat keskusteluapua vaikeina hetkinä olinpaikasta riippumatta. (Suomen evankelisluterilainen kirkko 2012.)

Myös yksityinen sektori tarjoaa erilaisia eropalveluita. Yksityiset terapeutit tarjoavat perhe-, pari- ja yksilöterapiaa ja erilaisia eroryhmiä on paljon. Terapeutit.fi on kattava otos yksityisistä terapeuteista Suomessa. (Ensi- ja turvakotien liitto 2013a.) Amerikassa huippusuosittu ja Suomessakin jo yli 20 000 osallistujaa kerännyt Fisherin jälleenrakennus- eli eroseminaari perustuu Bruce Fisherin kehittämään menetelmään. Kokemusten mukaan seminaari on oiva apu erokriisin läpikäymiseen ja elämän jälleenrakentamiseen erokriisin avulla. (Fisher-Indigrow 2013.) Yksityisen sektorin lisäksi myös järjestöt ja seurakunnat

ja kunnat järjestävät Fisherin eroseminaareja (Ensi- ja turvakotien liitto 2013a, 31).

#### 4.5 Vertaistuki eroauttamisessa

Vaikka erot ovat yleisyydessään osa päivittäistä elämäämme, on eroamisen historia vielä varsin lyhyt. Olipa ero luonteeltaan minkälainen tahansa, se tulee muuttamaan perheen arkea huomattavasti. Eroamisen käytännöt eivät kuitenkaan ole vielä muotoutuneet vanhempien keskinäistä yhteistyötä tukeviksi. Täysin riitautumattomassakin erossa vanhemmat tarvitsevat tukea erityisesti hahmottaakseen eron tuomia muutoksia lapsen näkökulmasta. Kokemuksellinen tieto voi tarjota uusia näkökulmia eron jälkeisen arjen ja vanhemmuuden pohtimiseen. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 18.)

Suomessa perheen asiat mielletään Mykkänen-Hännisen ja Kääriäisen (2009,18) mukaan yksityisasiaksi, minkä takia ongelmatilanteissa ei ensisijaisesti haluta kääntyä lähipiiriin, vaan ammattilaisten puoleen. Viranomaisten resurssit eroauttamiseen ovat erojen määrään nähden kuitenkin hyvin rajallisia ja ammattiapua on jouduttu kohdentamaan korjaavaan työhön ennaltaehkäisevän työn kustannuksella. Tuen tarve ei aina kuitenkaan vaadi ammattilaisen apua. Tässä kohtaa vertaiset ja kokemusasiantuntijat astuvat eroauttamisen kentälle.

Vertaistuki on vastavuoroista kokemusten vaihtoa, jossa samankaltaisia prosesseja elämässään läpikäyneet ihmiset tukevat toinen toisiaan. Vertaistukea voi kuvata myös muutosprosessina, jossa ihminen löytää omia voimavarojaan ja ottaa vastuun elämästään. (Sosiaaliportti 2013.) Ihmisellä on luontainen tarve peilata itseään toisten ihmisten kautta. Vertaistuen hyödyntäminen eroauttamisessa tarjoaa eronneille vanhemmille mahdollisuuden jakaa kokemuksiaan toisten samassa tilanteessa olevien vanhempien kanssa. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 18–19.)

Riittävästi samankaltainen tilanne takaa sen, että osanottajat tietävät oman kokemuksensa myötä jo jotain toisten kokemuksista ja tunteista. Uudessa elämän-

tilanteessa vertaistukiryhmä tarjoaa osallistujilleen mahdollisuuden muokata identiteettiään yhteisöllisen tarinan kautta. (Laimio & Karnell 2010, 18–19.) Eri-laisten kokemusten hyödyntäminen ja eron äärellä viipyminen luovat tilan, joka tarjoaa mahdollisuuden jopa uusien erokäytäntöjen syntymiseen. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 18–19.)

Myös lapset pystyvät auttamaan toisiaan, eikä avun tarvitse aina olla ammat-  
tiapua (Niemelä 2008, 61). Lasten vertaistukea onkin toteutettu perheiden eroti-  
lanteiden lisäksi myös päihteitä käyttävien vanhempien lasten kanssa ja erityis-  
tukea tarvitsevien vanhempien lasten kanssa. Toiminnan suunnittelua helpottaa  
ja vaikuttavuutta lisää, jos ryhmään osallistuvat lapset ovat suunnilleen saman-  
ikäisiä. (Jyrkämä 2010, 32.)

Lasten Taikuri -vertaistukiryhmiä tutkineen Kääriäisen (2008a, 74) mukaan las-  
ten ei ole helppo puhua vanhempiensa erosta vieraiden lasten ja aikuisten  
kanssa. Ei edes silloin, kun lapsi saa vanhemmiltaan luvan erosta puhumiseen.  
Lapset puhuvat vanhempien erosta keskenään harvoin oma-aloitteisesti ja iso  
osa ryhmiin osallistuneista lapsista kertookin puhuneensa vanhempiensa erosta  
toisten lasten kanssa ensimmäistä kertaa Taikuri -vertaistukiryhmässä. Kääriäi-  
sen (2008a, 91) keräämät myönteisen palautteet Taikuri -vertaistukiryhmistä  
vahvistavat kuitenkin käsitystä siitä, että vertaisuus on hyvä keino tukea lasta  
vanhempien erotessa.

Aikuinen uskoo usein kuulevansa lapsen äänen esittäessään tältä kysymyksiä.  
Tämä kuitenkin asettaa lapsen vaikeaan tilanteeseen ja saattaa jopa estää hän-  
tä tuomasta julki omia ajatuksiaan. Kääriäinen (2008, 76) viittaa Riihelän tutki-  
mukseen, jossa korostetaan lapsen kysymysten kuulemistä. Lapsen kysyessä  
toiselta jotakin, hän tulee samalla sanoneeksi ääneen jotain itselle tärkeää.  
Näin hän pääsee vertaamaan toisten kokemuksia omiin ajatuksiinsa. Tätä aja-  
tusta hyödynnetään Taikuri -vertaistukiryhmässä. Kysymiseen keskittyminen  
vapauttaa lapset vastaamisen vaivalloisuudelta ja vastaamisesta tulee toisar-  
voista. Se, että lapsen mielessä olevat kysymykset tulevat pintaan, saavat olla  
olemassa ja tulevat kuulluiksi, on yksi lasten vertaistukiryhmän hienoimmista  
lopputuloksista.



Tutkiva ihmettely on lapselle luontaista. Lapsen on tärkeä saada kokea, että hänen tutkiva ihmettelynsä, kysymyksensä ja pohdintansa on merkityksellistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25.) Toisilleen vertaisina lapset pystyvät puhumaan kokemuksistaan, jotka eivät ole toisten mielestä vieraita, abstrakteja, vääriä tai outoja. Juuri tässä on vertaisuuden ydin. Kokemus siitä, että tulen kuulluksi ja ymmärretyksi hellii, hoivaa ja rakentaa minuutta. Vertaisuus ei aina tapahdu kuitenkaan vain puheen tasolla. Hiljainenkin lapsi saattaa käydä omaa sisäistä dialogiaan koko ryhmän ajan. (Kääriäinen 2008, 82–91.)

## 5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

### 5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää kokevatko Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneet vanhemmat saaneen uusia eväitä lapsen näkökulman ymmärtämiseen sekä yhteistyövanhemmuuteen eron jälkeen. Kysymme myös ryhmän ulkopuolelle jäävän vanhemman kokemuksia siitä, onko yhteistyövanhemmuuden toteuttamiseen tullut uusia keinoja ryhmän kautta. Tavoitteena on myös selvittää, millaisena Taikuri -vertaistukiryhmään osallistuneet lapset sekä heidän vanhempansa kokevat ryhmien samanaikaisuuden sekä vertaisten merkityksen. Lisäksi pyrimme selvittämään haastateltavien kokemuksia siitä, mitkä asiat ovat olleet merkityksellisiä eroryhmätyöskentelyn aikana.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Millaisia uusia näkökulmia eroryhmätyöskentely on antanut lapsen asemasta erotilanteessa?
2. Millaiseksi yhteistyövanhemmuus on muovautunut eroryhmätyöskentelyn aikana?
3. Mikä merkitys vertaistuella on Taikuri- ja Vanhemman neuvovertaistukiryhmäläisille?
4. Miltä Vanhemman neuvo- ja Taikuri -vertaistukiryhmän samanaikaisuus lapsista ja aikuisista on tuntunut?

## 5.2 Tutkimusympäristö

### 5.2.1 Neuvokeskus

Ensi- ja turvakotien liiton ylläpitämä ja Raha-automaattiyhdistyksen tukema Neuvokeskus tarjoaa apua lapsiperheille eron kohdatessa. Tämän lisäksi Neuvokeskus kouluttaa sosiaali- terveys- ja kasvatustalon ammattilaisia, vapaaehtoistyöntekijöitä ja vertaistukijoita. Neuvokeskus pyrkii vaikuttamaan myös yhteiskunnallisesti parantamalla eroperheiden lasten asemaa ja järjestämällä kansalaistoimintaa. Neuvokeskus sijaitsee Helsingissä, mutta Neuvokeskuksen palveluita toteutetaan myös muualla Suomessa. (Neuvokeskus 2012.)

Neuvokeskus -projekti (2010–2012) jatkaa Neuvo -projektin (2005–2009) aloittamaa työtä, jonka tarkoituksena on kehittää järjestöjen tuottamille lapsiperheen ennaltaehkäiseville ero- ja perhekriisipalveluille uudenlainen palveluiden tuottamismalli. Mallin keskeisenä ajatuksena on palveluiden, avun ja tiedon löytyminen saman katon alta. Neuvokeskus on paikka, jonne asiakas voi tulla hakemaan apua tietämättä millaista apua tai palveluita hän mahdollisesti tarvitsee. Sopivan avun ja tuen pariin ohjaaminen jää Neuvokeskuksen tehtäväksi. Neuvokeskuksen omien palveluiden lisäksi palveluita tuottavat Suomen Uusperheellisten liitto, Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto, Suomen Lastenhoidtoyhdistys sekä Kalliolan kansalaisopisto. (Neuvokeskus 2012.)

Neuvokeskus järjestää Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmiä, jotka ovat ammattilaisen ohjaama vertaistukiryhmä eronneille ja eropäätöksen tehneille vanhemmille. Ryhmään valitaan 6–8 vanhempaa alkuhaastattelujen perusteella. Vain toinen perheen vanhemmista voi kerralla osallistua ryhmään. Ryhmä koontuu kerran viikossa, kahdeksan viikon ajan ja toimii suljettuna ryhmänä, mikä tarkoittaa sitä, ettei uusia jäseniä oteta mukaan ryhmän käynnistytymisen jälkeen. Ryhmässä pyritään parantamaan vanhempien keskinäistä vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa muuttuneessa elämäntilanteessa. (Mykkänen-Hänninen 2009, 13.)

Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän tavoitteina ovat vanhemman itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen, lapsen tukeminen ja huomioiminen muuttuneessa perhetilanteessa sekä vanhemmuuden tukeminen ja entisten puolisoiden välisen yhteistyön parantuminen. Rakenteeltaan tapaamiskerrat noudattavat samaa kaavaa: aluksi ohjaaja käynnistää työskentelyn, jonka jälkeen käydään läpi kotitehtävät. Jokaiselle tapaamiskerralle on suunniteltu teema ja tavoite, jonka ohjaaja alustaa ja jota työstitään erilaisten tehtävien muodossa pienryhmissä. Pienryhmissä tehdyt tehtävät puretaan yhdessä. Lopuksi ohjaaja antaa ryhmäläisille kotitehtävät ja lopettaa tapaamisen. (Mykkänen-Hänninen 2009, 13, 34–36.)

### 5.2.2 Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto

Toinen yhteistyökumppanimme on vuonna 1952 perustettu Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto, joka toimii suomalaisen kasvatus- ja perheneuvontatyön asiantuntija- ja kansalaisjärjestönä. Liiton keskeisenä tavoitteena on perheiden hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukeminen eri keinoin. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto tekee töitä lasten, nuorten ja vanhempien kanssa erilaisten hankkeiden avulla. Toisaalta liitto myös tukee ja kouluttaa ammattilaisia erilaisiin kasvatus- ja perhetyön tehtäviin. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto järjestää Raha-automaattiyhdistyksen tukemana koulutuksia, keskustelutilaisuuksia ja kehittämishankkeita, organisoii vertaisryhmiä lapsille, nuorille ja vanhemmille, osallistuu kasvatus- ja perheneuvonnan monitahoiseen kenttään liittyvään arviointi- ja kehittämistyöhön ja toimii yhteistyössä muiden lastensuojelu- ja perhealan toimijoiden kanssa. (Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto 2012.)

Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto järjestää Taikuri-vertaistukiryhmiä 7-12 -vuotiaille lapsille, joiden vanhemmat ovat eronneet. Ryhmään otetaan korkeintaan kuusi lasta ja heitä ohjaa kaksi ryhmänohjaajaa. Ryhmässä lapsi saa käsitellä vanhempiensa eroa turvallisessa ympäristössä muiden samassa tilanteessa olevien lasten kanssa. Taikuri -vertaistukiryhmät ovat jatkoa Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitossa vuosina 2005–2007 toteutettuun Taikurikin

saa voimansa yleisöltään -projektiin. Projektin aikana syntyi Taikurinsalkku, joka sisältää erilaisia työvälineitä lasten eroryhmien vetäjille. (Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto 2012.)

Taikuri -vertaistukiryhmä koostuu alku- ja lopputapaamisesta sekä itse ryhmäkerroista. Alkutapaamiseen ovat tervetulleita molemmat vanhemmat sekä ryhmään osallistuva lapsi. Vaikka molemmat vanhemmat eivät osallistuisi alkutapaamiseen, on tärkeää että molemmat vanhemmat ovat tietoisia lapsen osallistumisesta ryhmään ja lapsi saa molemmilta vanhemmilta luvan puhua perheen asioista vertaistukiryhmässä. Tämän vuoksi toiselle vanhemmalle voidaan järjestää oma aika tai häneen ollaan yhteydessä puhelimitse. Jokaiselle ryhmäkerralle on suunniteltu eri teema ja erilaisia teemoja käsitellään leikkimisen, piirtämisen, puhumisen, askartelun ja pelaamisen kautta. Ryhmän loputtua vanhemmille ja lapsille järjestetään yhteinen lopputapaaminen, jossa lapset esittelevät tekemiään piirustuksia ja tehtäviä sekä kertovat kokemuksiaan ryhmästä. Vanhemmat voivat kysellä myös ohjaajalta ryhmän kulusta ja oman lapsen mukana olosta. (Mykkänen-Hänninen & Utti 2012, 14–15; Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto 2012.)

### 5.3 Tutkimusmenetelmä

#### 5.3.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että sillä on mahdollista hankkia kokonaisvaltaista tietoa luonnollisissa tilanteissa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimustieto saadaan suoraan tutkittavalta ihmiseltä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155; Hirsjärvi & Hurme 2008, 28.)

### 5.3.2 Teemahaastattelu

Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun, sillä halusimme selvittää lasten ja aikuisten subjektiivisia kokemuksia ja ajatuksia vertaistukiryhmistä. Haastattelu on joustava tiedonhankintamenetelmä, joka mahdollistaa eri aistikanavien käytön tiedon keruuseen: sanallisen, sanattoman, puhutun ja kuullun. Haastattelun järjestystä voidaan hallita, mutta samalla se on joustava menetelmä, jossa haastattelijä voi sekä pyytää täydellisiä vastauksia yksityiskohtaisiin kysymyksiin, että käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Haastattelijan on hyvä pitää mielessään, että haastattelu on sosiaalinen kohtaaminen, joka ei rajoitu pelkästään informaation vaihtoon. (Cohen, Morrison & Manion 2007, 349–350; Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa edetään tiettyjen keskeisten etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien kysymysten pohjalta. Metodologisesti teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista ja heidän asioille antamia merkityksiä sekä sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.) Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaan (Cohen, Morrison & Manion 2007, 354). Teemahaastattelun etuna on sen joustavuus, sillä kysymysten välillä on liikkumavaraa, koska haastattelussa kysymysten muotoilu ja järjestys voivat vaihdella (Tiitula & Ruusuvuori 2005, 11).

Teemahaastattelu sopii opinnäytetyöhömme erityisen hyvin siksi, että se antaa paremman mahdollisuuden keskustelulle, sillä haastattelun kulku ei ole tiukasti strukturoitu ja se antaa vapauden esittää esimerkiksi tarkentavia kysymyksiä lapsia haastateltaessa. Teemahaastattelu on hyvä myös siinä mielessä, että voimme avata haastattelun aikana käsitteitä haastateltaville, jos ne ovat joillekin vaikeita. Teemahaastatteluun päädyimme siksi, että sen avulla saamme arvokasta tietoa haastateltavien kokemuksista, näkemyksistä, mielipiteistä ja tulkinnoista. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2007, 200–202) mukaan haastattelu on hyvä ratkaisu silloin kun halutaan kerätä tietoa ihmisten subjektiivisista

kokemuksista, oletetaan että vastaukset ovat hyvin erisuuntaisia tai kun tutkitaan erityisen arkoja ja vaikeita asioita.

#### 5.4 Aineiston keruu

Opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneet vanhemmat, Vanhemman neuvo-vertaistukiryhmään osallistuneiden entiset puoliset, jotka eivät osallistunut vertaistukiryhmään ja Taikuri -vertaistukiryhmään osallistuneet lapset.

##### 5.4.1 Tutkimusjoukon valinta

Tuomen ja Sarajärven (2009, 85–86) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastolliseen yleistettävyyteen. Erityisen tärkeää on, että haastateltavaksi valitaan henkilöt, jotka tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon. Haastateltavien määrällä ei laadullisessa tutkimuksessa ole suurta merkitystä. Haastateltaviksi valitsimme Taikuri -vertaistukiryhmään osallistuneita lapsia, Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneita vanhempia ja Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneiden vanhempien entisiä puolisoita, sillä he ovat parhaita asiantuntijoita tutkittavassa asiassa. Halusimme haastatella kaikkia perheenjäseniä, jotta kaikkien perheenjäsenten äänet ja näkökulmat tulisivat kuulluiksi. Tarjosimme kaikille syksyllä 2012 ryhmiin osallistuneille lapsille ja vanhemmille sekä ryhmän ulkopuolelle jääneille toisille vanhemmille mahdollisuutta osallistua tutkimukseen. Lopulta otimme mukaan vielä keväällä 2012 Vanhemman neuvo -ryhmään osallistuneita vanhempia.

Tutkimusjoukoksi valikoitui 10 henkilöä, jotka olivat halukkaita osallistumaan haastatteluun. Haastattelimme neljää Taikuri-vertaistukiryhmään osallistunutta lasta, viittä Vanhemman neuvo-vertaistukiryhmään osallistunutta vanhempaa sekä yhtä ryhmään osallistumatonta vanhempaa.

#### 5.4.2 Haastattelukysymysten muotoutuminen

Haastattelumme esitietolomake (LIITE 2 & 3) sisälsi suljettuja kysymyksiä. Itse haastattelukysymykset ovat avoimia. Strukturoidut eli suljetut kysymykset tuottavat tietoa, jota on helppo tilastoida ja analysoida tilastollisin menetelmin. Lisäksi ne helpottavat vertailua eri ryhmien välillä tutkimusaineistossa. Laadulliset, kirjalliset ja avoimet kysymykset taas vangitsevat tiettyyn paikkaan tai tilanteeseen kohdistuvan tapaustutkimuksen erityisyyden. Avoimet kysymykset ovat hyödyllisiä silloin, kun vastaukset ovat tuntemattomia. Avoimet kysymykset antavat vastaajille mahdollisuuden vastata niin laajasti kuin haluavat ja ne ovat erityisen käytännöllisiä sellaisten monimutkaisten asioiden tutkimiseen, joihin ei voi antaa yksinkertaista vastausta. Avoimet kysymykset voivat tuottaa tietoa, jota voidaan myöhemmin käyttää suljettujen kysymysten muodostamiseen. (Cohen, Morrison & Manion 2007, 321.)

Haastattelukysymysten muotoutuminen oli monivaiheinen prosessi, joka kesti heinäkuusta marraskuun loppuun asti. Kun olimme tutustuneet suureen määrään teorian tietoa, aloimme ideoida kysymyksiä. Ideoimme aluksi suuren määrän kysymyksiä, joista aloimme valikoida tutkimuskysymyksiämme vastaavia kysymyksiä varsinaisiksi tutkimuskysymyksiksi. Kävimme kysymyksistä keskustelua sekä opinnäytetyön ohjaajan että yhteistyökumppaneidemme kanssa, jonka jälkeen muokkasimme kysymyksiä entisestään ja jaoimme ne kolmeen eri teemaan. Teimme muutaman koehaastattelun ja totesimme, etteivät kysymykset tuntuneet vielä hyviltä. Ne olivat vaikeasti ymmärrettäviä, liian laajoja ja samankaltaisia.

Kysymyksiä tarkastellessamme huomasimme, että kysymykset eivät lähteneet täysin teoriasta ja tutkimuskysymyksistämme. Teemahaastattelussa teemat valitaan jo olemassa olevan teorian ja tiedon perusteella (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Tämän vuoksi jouduimme hiomaan kysymyksiä hyvin paljon. Halusimme tuottaa kysymyksiä, jotka todella lähtevät olevassa olevasta teoriasta ja vastaavat juuri siihen, mitä opinnäytetyössämme haluamme tutkia.



Tiittulan ja Ruusuvuoren (2005, 51–52) mukaan erityisen tärkeää on kiinnittää huomiota kysymysten muotoiluun ja haastattelijan vaikutus haastateltavien vastauksiin pitäisi minimoida. Muutimme kysymysten muotoa niin, että ne olisivat mahdollisimman vähän ohjailevia ja ne antaisivat tilaa erilaisille vastauksille. Pyrimme myös tekemään mahdollisimman lyhyitä ja selkeitä kysymyksiä. Lisäksi muutimme kaikki kysymykset sellaiseen muotoon, ettei niihin voinut vastata vain kyllä- tai ei-vastauksilla.

Kysymysten muotoilussa haasteeksi nousivat lasten kysymykset, sillä kaikkia samoja teemoja tai käsitteitä ei lasten kanssa voi käyttää. Helavirran (2007, 632–633) mukaan haastattelijan on tärkeää sovittaa kysymysten kieli lapsen kognitiivisiin taitoihin sopiviksi sekä sopiviksi elämään, jota lapsi on elänyt. Helavirta mainitsee, että haasteeksi usein nousee, miten kysyä lapselta niin, että lapsi ymmärtää kysymykset ja ilmiöt, joista puhutaan. Mietimme tarkkaan lasten kysymyksiä, keskustelimme aiheesta yhteistyökumppaneidemme kanssa.

Suoritimme koehaastattelut uusilla kysymyksillä ja saimme niistä positiivista palautetta haastateltavilta. Olimme myös itse tyytyväisiä uusiin haastattelukysymyksiin ja pyysimme niistä vielä kommentteja yhteistyökumppaneiltamme. Yhteistyökumppaneiden mielestä kysymykset olivat hyvät sellaisenaan ja vastasivat tutkimuskysymyksiimme.

Kysymysten prosessoinnissa merkittäväksi meille nousi aika, jota oli riittävän paljon. Viiden kuukauden aikana avasimme kysymyksemme kymmeniä kertoja ja tarkasteltuamme niitä kauempaa huomaten erilaisia epäkohtia. Käyttämämme viisi kuukautta saivat meissä käyntiin erilaisia prosesseja, joiden lopputuotteena saimme viimein kysymykset, joihin itse olimme tyytyväisiä. Koehaastatteluilta oli myös paljon hyötyä haastattelukysymysten laadinnassa. Kun kysymyksiä pääsi testaamaan käytännössä, oli helppo nähdä ovatko kysymykset ymmärrettäviä ja ovatko kysymykset liian lähellä toisiaan. Koehaastatteluilta sai myös varmuutta haastattelutilanteeseen ja käytännön tietoa esimerkiksi haastatteluun kuluvasta ajasta.

### 5.4.3 Haastattelujen toteuttaminen

Toteutimme haastattelut joko perheiden kotona, haastateltavien työpaikoilla tai Neuvokeskuksessa perheiden toiveiden mukaan. Pyrimme olemaan mahdollisimman joustavia, jotta saisimme mahdollisimman monta osallistujaa ja jotta perheiden ei tarvitsisi nähdä suurta vaivaa osallistuakseen haastatteluun. Vanhemmat haastattelimme yhdessä ja lapsia haastattelimme erikseen niin, että molemmat haastattelivat kaksi lasta. Haastattelujen kestot vaihtelivat aikuisilla 15 minuutista 45 minuuttiin ja lapsilla 10 minuutista 25 minuuttiin.

Kävimme esittäytymässä Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmässä heti ryhmän alussa ja kerroimme ryhmään osallistujille keitä olemme, mitä opinnäytetyömme käsittelee ja että tarvitsemme opinnäytetyöhömmme haastateltavia. Laadimme myös vanhemmille haastattelulupakirjeen (LIITE1), jossa selvitimme opinnäytetyömme lähtökohtia, tavoitteita ja käytännön asioita sekä pyysimme lupaa haastattelun tekemiseen. Hyvä alkuesittäytyminen ja tutkimuksen esittely ovat tärkeä osa haastattelun toteuttamista, sillä haastateltavat eivät aina ennalta tiedä mitä tutkimushaastattelulla tarkoitetaan, mikä on kyseessä olevan haastattelun tarkoitus ja mihin vastauksia käytetään. (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 17). Haastattelun aiheen avaaminen ennen haastatteluun sitoutumista on myös eettisyyden kannalta tärkeää (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73).

Pyysimme vanhemmilta luvan lapsen haastatteluun ja luvan saatuaamme kysyimme lapselta, suostuuko hän haastatteluun. Kerroimme lapselle mitä haastattelumme koskee, ettei oikeita tai vääriä vastauksia ole ja että vanhemmat ovat antaneet heille luvan osallistua haastatteluun. Alasuutarin (2005, 147–148) mukaan lapselle tulee antaa riittävästi tietoa tutkimuksesta ja haastattelusta, sillä lapsen omat mielikuvat ja odotuksen voivat vaikuttaa lapsen vastauksiin. Lasten haastattelussa tulee ottaa huomioon, että lapsi on tietynlaisessa vuorovaikutussuhteessa tutkijan lisäksi myös tarinansa kanssa. Vanhempien erosta puhuminen voi olla asia, josta lapsi ei halua puhua, sillä hän pelkää, että puhumisesta koituu ikävyyksiä itselle ja muille. Luottamuksellisuuden ja haastattelijan sosiaalisen paikan osoittaminen lapselle nousee erityisen tärkeäksi, jotta lapsi uskaltaa puhua myös hankalista asioista.

Marjatta Kalliala (1999, 73) vertaa lasten haastattelua sieniretkeen. Jos haluaa hyvän saaliin, on poikettava polulta, mutta samalla on myös pidettävä mielessä pääsuunta, ettei eksy. Helavirta (2007, 5) painottaa, että lasten haastattelussa on osattava antaa tilaa yllätyksellisille ja ennakoimattomille vastauksille. Tämä vaatii tutkijalta erityistä herkkyyttä ja kykyä tehdä jatkokysymyksiä. Lasten haastatteluissa haasteeksi nousee myös se, että lapset tuottavat puhetta, joka rön-syilee, pomppii yllättäen ja on liikkeen sekä kehon kautta tapahtuvaa. (Helavirta 2007, 5.) Tämän huomioimiseksi, esitimme haastattelukysymykset lapsille usein kahteen kertaan. Ensimmäinen kerta oli lapselle usein jännittävä ja monet vastauksista jäivät hyvin pinnallisiksi tai lapsi ei muistanut ollenkaan mitä ryhmässä oli tehty. Kun kysymykset oli käyty läpi, juttelimme lapsen elämästä, koulusta, leluista ja syntymäpäivistä. Usein myös kuuntelimme nauhurilta haastattelun läpi ja se oli usein lapsista hauskaa ja jopa vähän juhlallista. Kun tunnelma oli vapautunut, aloimme käydä kysymyksiä uudelleen läpi ja keskityimme erityisesti niihin kohtiin, joihin emme ensimmäisellä kerralla olleet saaneet vastauksia.

Lasten haastattelussa kiinnitimme huomiota konkreettisuuteen. Lapset olivat Taikuri -vertaistukiryhmän alussa ja lopussa piirtäneet madon sisälle eroahdistusta kuvaavan möykyn ja käytimme samaa ajatusta myös haastattelutilanteessa. Kysyessämme lapsen kokemusta siitä, miltä vanhempien ero lapsesta tuntui ennen ryhmää ja ryhmän jälkeen, käytimme viittä erikokoista laatikkoa kuvaamaan möykkyä madon sisällä. Punch (2002, 54) toteaaakin, että lasten haastattelussa erilaisten toiminnallisten välineiden käyttö voi antaa lapselle aikaa ajatella, mikä parantaa vastausten luotettavuutta.

## 5.5 Aineiston analyysi

Valitsimme analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin, koska halusimme saada tietoa siitä, mitä merkityksiä haastateltavat antavat tutkittaville asioille ja ilmiöille. Sisällönanalyysi on laadullinen menetelmä, jolla dokumentteja on mahdollista analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Tarkoituksena on saada aineis-

tosta nousevasta ilmiöstä kuva tiivistetyssä ja yleisessä muodossa sekä löytää tekstistä merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–104.)

Tuomen ja Sarajärven (2009, 92–93) mukaan aineiston analyysi aloitetaan tekemällä päätös siitä, mikä aineistossa on kiinnostava. Sen jälkeen aineisto käydään läpi ja etsitään sieltä kiinnostuksen kohteet. Kiinnostavat asiat kootaan yhteen ja teemoitellaan eri teemoihin. Teemoittelussa on kyse aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä eri aihepiirien mukaan. Lopuksi aineistosta kirjoitetaan yhteenveto. Aloitimme analyysin nauhoitettujen haastattelujen litteroinnilla. Sen jälkeen aloimme miettiä, mikä meitä aineistossa kiinnostaa ja peilasimme aineistoamme tutkimuskysymyksiimme ja opinnäytetyömme tavoitteisiin. Valitsimme analyysiin aineistomme pohjalta neljä teemaa: aikuisen asettuminen lapsen asemaan erossa, vanhemmuussuhde eron jälkeen, vertaisuus ja Taikuri-vertaistukiryhmän ja Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän samanaikaisuus. Etsimme teemojemme alle aineistosta tietoja ja rajasimme kaiken muun opinnäytetyömme ulkopuolelle. Yhdistelimme haastatteluista saamamme tiedot teemojemme mukaan ja nostimme tärkeät ajatukset ja usein toistuvat vastaukset tutkimuksen johtopäätöksiksi.

## 6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

### 6.1 Taustatiedot

Haastattelimme opinnäytetyötämme varten yhteensä kymmentä henkilöä. Haastateltavista viisi oli Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneita aikuisia, yksi Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneen henkilön entinen puoliso sekä neljä Taikuri -vertaistukiryhmään osallistunutta lasta.

Haastattelimme kuutta aikuista, kolmea naista ja kolmea miestä. Haastateltavista kaksi osallistui Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään keväällä ja kolme syksyllä 2012. Haastateltavillamme oli erosta aikaa viidestä kuukaudesta kolmeen vuoteen. Kaikkien haastateltavien lapset osallistuivat samanaikaisesti järjestettävään Taikuri -vertaistukiryhmään. Haastateltavistamme yhdellä oli yksinhuoltajuus ja kaikilla muilla yhteishuoltajuus. Yhdessä perheessä lapset asuivat kummankin vanhempansa luona aina viikon kerrallaan, yhdessä perheessä lapset asuivat isän luona ja kaikissa muissa perheissä lapset asuivat pääsääntöisesti äidin luona, mutta olivat osan viikosta myös isän luona.

Haastattelimme kahta sisarusparia eli yhteensä neljää lasta, joista puolet oli poikia ja puolet tyttöjä. Haastateltavat lapset olivat iältään 8-10 -vuotiaita ja kaikki osallistuivat Taikuri -vertaistukiryhmään syksyllä 2012. Haastateltavien lasten vanhemmat ovat muuttaneet erilleen 0,5 – 1,5 vuotta sitten. Haastateltavat lapset asuvat kaikki äitinsä luona, mutta tapaavat isäänsä usein. Toinen sisaruspari on isänsä luona joka toinen viikonloppu ja toinen taas kerran viikossa, mutta vaihtelevina päivinä.

Merkitsimme haastateltavamme kirjaimin A (aikuinen) ja L (lapsi). Lasten haastatteluiden kohdalla olemme jättäneet näkyviin myös muutamia kysymyksiä, jolloin olemme käyttäneet myös kirjainta H (haastattelija).

## 6.2 Aikuisen asettuminen lapsen asemaan erossa

Kysyimme haastateltaviltamme vanhemmilta millaisia näkökulmia Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä on antanut lapsen asemasta erotilanteessa ja miten ryhmä on muokannut vanhemman kykyä asettua lapsen asemaan ja tarkastella eron kokemusta lapsen näkökulmasta. Kysyimme myös miten vertaisryhmä on muuttanut vanhemman omaa toimintaa tai päätöksentekoa perheessä.

Haastatteluissa useat vanhemmat kertoivat, ettei lapsen aseman ja näkökulman miettiminen vanhempien erotilanteessa ollut uusi asia. Toiset olivat lukeneet ja ottaneet selvää lapsen kokemuksista ja asemasta vanhempien erotessa jo ennen varsinaisen eropäätöksen syntymistä. Yksi vanhemmista koki ajatelleensa tätä puolta jo niin paljon etukäteen, että sen käsittely ryhmässä tuntui jopa tuskastuttavalta.

*Mä olin kyllä luku niistä tai että mä jonkun verran ennen ku tää koko homma lähti käyntiin ni mä jonkun verran luin niinku yleisestikin asioista tietysti, otin selvää ja sitte täälläki siitä asiasta puhuttiin yleisestikin, että millä lailla lapset reagoi. (A3)*

*No tota, siis mä olin aika paljon prosessoinu niitä asioita ihan sen takii kun mä olin kantanu huolta. (A2)*

*No mä en tiedä, kun mä olin toisaalta jo ennenkin, niinku yleisesti me oltiin kauheesti mietitty lasten kannalta sitä eroa, ni mua jo välillä alko ihan tuskastuttaa, et millon, niinku et mä oon jo valmiiks niin ajatellu lasten kannalta. (A5)*

Monet kokivat kuitenkin saaneensa uusia näkökulmia siihen, miten lapsi saattaa kokea eron ja miten aikuinen voi omalla käyttäytymisellään vaikuttaa lapsen ahdistuneisuuden tasoon. Haastattelemamme aikuiset oppivat ymmärtämään entistä paremmin lapsen käyttäytymistä ja erilaisia reaktioita osana eron käsittelyä.

*No kyllähän siellä puhuttiin aika paljon, että miten lapset ehkä kokee näitä asioita ja sillä tavalla ehkä asettua sinne lapsen asemaan ja aina yrittää kattoo sieltä lapsen puolesta ni sillä tavalla se on aut-*

*tanu sitte ymmärtämään näitä tämmösiä oireita ja reaktioita mitä sieltä on nyt tullu. (A3)*

*Kyllä se ehdottomasti aina muistutti siitä, että mietitäänpä nyt taas lasten näkökulmasta että tää ei oo vaan aikuisten juttu että se kyllä autto jotenki ymmärtämään sitä lapsen tunneskaalaa, että mitä sielä tapahtuu ja miten se lapsi sen kokee. (A4)*

Haastatteluissa nousi esille vanhempien huoli lapsista, mikä motivoi vanhempia tarkastelemaan vanhemmuussuhdettaan tarkemmin toisenlaisesta näkökulmasta. Haastattelemamme vanhemmat puhuivat ajattelutavan muutoksesta ryhmän aikana. Entinen puoliso nähtiin lapsen kautta, lapselle rakkaana aikuisena ja monet haastateltavista mainitsivat, ettei lapsen läsnä ollessa tule näyttää omia kielteisiä tunteita entistä puolisoa kohtaan. Vanhemmat olivat yksimielisiä siitä, että on hyvä, jos oman tunne-elämän pystyy sulkemaan lasten läsnä ollessa sivuun ja yhteistyö vanhempien välillä näyttää lasten näkökulmasta toimivan myös eron jälkeen.

*Just se, että molemmat osais riittävässä määrin pistää sivuun sen oman tunne-elämän ja omat intressit ja huolehtia siitä, että lasten silmin ollaan yhtä joukkuetta kuitenkin. (A4)*

*Ehkä sellanen ajattelutavan muutos, että pystyy keskittyyiin niihin lapsiin eikä kaikkia maailman loukkaantumisia yritä keskustella siinä samassa tai mee sellaseen loon heittoon. (A1)*

*Että ei tuu mitään tällasia ylilyöntejä sitten että kun lapset kuulee millä lailla me puhutellaan. (A3)*

*Ja ennen kaikkea korostu se, miten tärkeätä se lapsen kannalta ois, että lapsen näkökulmasta se vanhempien yhteistyö toimis, että vaikka tunnetasolla ois mitä, ni pystyttäis pitämään se sellasena fiksuna ainaki lasten suuntaan ja sellasena turvallisena se tilanne. (A4)*

Osa vanhemmista koki, että Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä on muuttanut jollain konkreettisella tavalla toimintaa tai päätöksentekoa perheen sisällä. Toiset toivat esille uusia ajattelumalleja, joita olivat saaneet ryhmästä ja jotka näkyivät myös uusina käytäntöinä perheessä. Toiset taas toivat esille lasten kan-

nalta vahingollisia toimintamalleja, joita oli pystytty välttämään Vanhemman neuvo -ryhmästä saatujen oppien avulla.

*On se ryhmä vaikuttanu. Ei isompiin päätöksiin välttämättä, mutta siihen ainaki, että miten siihen toiseen puolisoon suhtautuu. (A3)*

*Se koko ajatusmaailma oikeestaan, se lähti se koko juttu sit täältä. Just se, että yrittää asettua lapsen asemaan. Just se, että millä lailla me sovitaan asioista ja millä lailla me kommunikoidaan. (A3)*

*Sellanen hallinnantunne tilanteeseen vähän parani, että tuntuu, että on varmempi siitä mikä on lasten kannalta oikein ja hyvä ja miten lasten kannalta tulis toimia (A4)*

*Ettei millään tavalla rakennettais sitä kuilua lapsen ja sen toisen vanhemman välille, mikä on varmasti tuhoisaa ja sekottaa lapsen päätä. (A4)*

*Se onki ollu ehkä yks niistä suurimmista jutuista mitä tästä sai, että pitää ne omat katkeruuden jutut ja muut muualla ja puhuttelee esimerkiksi lasten äitiä äidiksi ja muuta, että tosiaan edes lapsille näyttäis siltä, että se homma niinku toimii meidän välillä ja sillä lailla ja kyllä se toimiiki koska täältä saaduilla opeilla sitä on yrittäny sitte päästä eteenpäin. (A3)*

Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmässä lapsen asemaan asettumiseen ja lapsen näkökulman ymmärtämiseen sai haastatteluiden mukaan tukea ohjaajan ohjauksesta, erilaisista harjoituksista ja kotitehtävistä.

*Mutta musta se oli tosi mielenkiintonen se mitä, ohjaaja piirsi sen kolmionhomman --- Jota niin kun tavallaan tota niin ku sitä vasten mä rupesin peilaan sitä lapsen roolia ja miettimään, et mimmonen se on oikeesti lapsen näkökulmasta ollu ja on ja niin ku miten mä voin tukea. Et tää oli mulle sellanen, mikä avas mulle tosi paljon. (A2)*

*No ne kotitehtävät mulle tulee ekana mieleen, et tokalla kertaa mä muistin ne vastaukset suurin piirtein ulkoo, mut ekalla kerralla oikeesti siis vähän joutu miettimään asioita ihan rauhassa silleen niinku sen ryhmän jälkeen. Just niin ku siellähän pantiin miettimään niinku exän hyviä puolia kasvattajana. Niin ku oksettava ajatus sil-*



*Ion kolme vuotta sitten, eihän siinä oo mitään hyvää siinä ihmises-  
sä. (A1)*

### 6.3 Vanhemmuussuhde eron jälkeen

Kartoitimme haastattelussa vanhempien käsityksiä yhteistyövanhemmuudesta ja kokemuksia siitä, millaista tukea Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä on tarjonnut vanhemmuussuhteen rakentamiseen. Yhteistyövanhemmuuden kuvaileminen tuntui olevan kaikille haastateltavillemme helppoa ja haastateltavien vastauksista näki, että aiheesta oli keskusteltu paljon ryhmän aikana.

*Että on niinku parisuhde ja sitten on vanhemmuussuhde, josta ei pääse sitte eroon koskaan, eikä tarttekaan tietenkään, ni se on suhde niinku kaikki muutkin ni eräänlainen suhde, jossa pitää kommunikoida , ni sitä ei tullu ajatelleeksi ennen ku tuli tänne. (A3)*

Haastatteluissa osa vanhemmista sanoi yllättyneensä siitä, miten vanhemmuussuhde ei olekaan vain passiivista tilan antamista toiselle, vaan myös aktiivista toimimista, säännöllistä viestintää, toimivaa kommunikaatiota ja avointa lasten asioista puhumista.

*Se kyllä vähän yllätti, että kuinka paljon se sitte kuitenkin tarttee sellasta aktiivista tekemistä, ei sillain passiivisesti, että okei mä nyt annan tällasia mahdollisuuksia vaan ihan sitä aktiivista tekemistä että se toteutuu. (A3)*

*Ei valitettavasti hirvee paljon oo muuttunu, mutta ehkä se, että itelle tuli sen viestinnän ja konnunikaation merkitys hyvin selväks, ehkä selvemmäks ku aikasemmin ja ehkä sitä sitte yrittääki enemmän ku tietää miten tärkeätä se on. (A4)*

*Mä oon huomannu, että myöskin mussa on semmonen tietty kontrolloija, joka ja että ois kiva että jotain sähköposteja mä en laittas-  
kaan entiselle puolisolle, että semmonen jännä tää mun juttu, että se on varmaan niinku konkreettinen. Jotenki sellanen avoimuus ja tiedon jaon korostuminen ja jotenki että paljon lasten kannalta tilan-  
netta tulee se avoimuus ja tiedon välittäminen (A5)*

Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä avasi joillekin vanhemmille uusia näkökulmia toiseen vanhempaan ja yhteistyövanhemmuuteen. Yksi vanhemmista kuvaili löytäneensä Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmästä lapsen näkökulman yhteistyövanhemmuuteen. Hän puhui siitä, miten lapsen näkökulmasta katsottuna molemmat vanhemmat ovat yhtä tärkeitä, yhtä oikeassa ja yhtä paljon vanhempia, eikä hänen tule yrittää muuttaa entistä puolisoaan enemmän kaltaisekseen.

*Mulle jäi kauheesti mieleen se, että miten siellä tuli että lapselle isi ja äiti on molemmat yhtä paljon, niin erinomainen kuin minä olenkin äitinä ja vanhempana niinku aina tuntuu että äitinä tuntee paljon paremmin ja että mä oon varmaan tyyliin seitkytprosenttisesti niitten vanhempi ja puoliso vaan kolkytprosenttisesti, ni se oli varmaan se tärkein, että tuli se, että lasten kannalta me ollaan ihan yhtä tärkeet vanhemmat. (A5)*

*Niin että se ei ole tosiaan niin, että okei se mitä minä olen on jotenkin oikeemmin ja mun pitäis saada entinen puoliso tajuamaan, vaan se on niinku että meillä molemmilla on omat näkemykset, jotka on niinku yhtä oikeat lasten vanhempina. (A5)*

Eräs vanhempi taas kertoi, että alku- ja loppuhaastattelut oli ensimmäinen kerta kun vanhemmat puhuivat erosta kolmannen henkilön läsnä ollessa. Haastateltava kertoi, että nämä haastattelut saivat hänet ymmärtämään paremmin entisen puolison ajatusmaailmaa ja sitä, missä vaiheessa tämä on oman eroprosessinsa kanssa.

*No siis tavallaan siinä ensimmäisessä haastattelussa me ensimmäistä kertaa kenenkään kanssa keskustelimme millään tavalla avioerosta tai meidän vanhemmuudesta lasten kanssa niin kun jonkun ulkopuolisen kanssa. Tavallaan et siihen tuli henkilö, jolle toinen kertoi ja toinen saattoi kuulla. Se oli kauheen mielenkiintoista puhetta. Kun siinä ensimmäisessä palaverissa mä tiedostin ja tunnistin sen, että hänellä on hirvee katkeruus edelleen ja tosi vaikee olla. Ja ei oo oikein pystyny käsittelemään näitten vuosien aikana näitä asioita, eikä itse halunnu mennä tähän ryhmään siis vaikka sitä tarjottiin hänelle, niin kun toista ryhmää. Ja sit siinä viimesessä palaverissa se konkretisoitu kun oli niitä nallekortteja, joista jokainen valitsi sit sen omansa. Kun hän sit valitsi semmosen kortin,*

*jossa se nalle oli olat kohollaan ja kädet avoimena. Ja hän selitti sitä, että hän ei oikein vielä ymmärrä kuin tässä näin kävi. Ja se taas anto mulle sellasta ymmärrystä siihen, millä tavalla mä hänen kanssaan olen ja asioin ja puhun ja tämmösiä juttuja. (A2)*

Yksi haastateltava mainitsi, että Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä toi tasa-painoa koko perheen keskinäiseen kommunikaatioon, myös vanhempien väli-seen vuorovaikutukseen. Haastateltavan mukaan Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä yhdisti molempia vanhempia, sillä se antoi aiheita soittaa toi-selle vanhemmalle ja puhua lapsiin liittyvistä asioista.

*Paitsi tietysti sitten tän ryhmän kautta oli taas syitä soittaa ja puhuu, et mitä siellä oli käyty läpi. Ja millä tavalla lapset oli kokenu, et meil-lä oli yks yhteinen asia lisää. Niin kun et vaikka muuten eletään eri elämää niin tää sitten jotenkin yhdisti. (A2)*

*Ehkä joissain tilanteissa tosissaan kun mä oon isän kanssa tekemi-sissä niin mä luulen että siihen tilanteeseen tää koko meidän pro-cessi on vaikuttanu aika paljon. Ja sitten mä luulen se, että millä ta-valla lapset on niin kun eläny ja kokenu, ja millä tavalla ne on ru-vennu puhumaan. Esim. tän jälkeen ne ensimmäistä kertaa niin kun puhu avioerosta ja pystyivät sen sanomaan ja sen jälkeen me alet-tiin puhumaan, et äiti nekin ja nekin eroo ja silläkin on vanhemmat eronnu. Ja sit tavallaan oikeestaan niin ku täs kohtaan loppu myös ne puheet siitä, et isä ja äiti vois olla yhdessä ja näin, et se konkre-tisoitu aika hyvin. Joten mä niin kun uskon, et se toi sellasta ba-lanssia ja tasapainoa koko tähän meidän keskinäiseen kommunikaat-ion, siis sekä mun että lasten ja lasten ja isän ja isän ja mun kai-ken kaikkiaan et jotain oli prosessoitu ja käyty läpi. (A2)*

Haastatteluissa tuli esille entisen puolison katkeruus, minkä katsottiin hankaloit-tavan yhteistyövanhemmuutta monella tapaa. Yksi vanhemmista kertoi, että vaikka hänen ja toisen vanhemman välillä ei ollut puheyhteyttä laisinkaan, hän pitää hyvänä asiana että keskustelua voidaan käydä sähköpostitse.

*Tiettyjä asioita on päästy käymään läpi, kun ei puheyhteyttä si-näänsä ole, niin sitten sähköpostilla, mikä on mun mielestä hyvä asia, jos toinen pystyy sillä tavalla keskustelemaan ja se on ihan ok mulle.(A6)*

*En tiedä. Se on vaikee sanoa, koska tota noin tausta on ehkä se että ex-vaimo on äärettömän katkera ja kyllä se sieltä näkyy, ei se katkeruus oo sieltä lähteny minnekään vaikka tietysti on ottanu näitä asioita esille mutta sitten monta kertaa sitten kilpistyny. Se ikään kuin kuoli sen ryhmän jälkeen koko keskustelu. (A6)*

Haastateltavat kuvasivat myös erilaisia odotuksia yhteistyövanhemmuudesta. Useat haastateltavat kertoivat, että he toivoivat yhteistyövanhemmuudelta enemmän kuin mitä se nyt on. Haasteita yhteistyövanhemmuudessa koettiin arkipäivän kommunikaatiossa, toiveena oli että lasten elämää ja kokemuksia voitaisiin jakaa yhdessä ja että myös toinen vanhempi olisi kiinnostunut kuuntelemaan ja juttelemaan.

Toisaalta toteutuvassa yhteistyövanhemmuudessa nähtiin myös paljon hyvää. Ne haastateltavat, joilla yhteistyövanhemmuus toimi, kertoivat, että molemmat vanhemmat pyrkivät olemaan joustavia ja jos esimerkiksi toiselle vanhemmalle tulee työmatka, niin toinen vanhempi on valmis joustamaan ja lapset saavat olla toisen vanhemman luona pidempiä aikoja.

Suurin osa vanhemmista kuvasi eron jälkeistä vanhemmuutta aluksi vaikeaksi ja hankalaksi. Aluksi puheyhteys saattoi puuttua, yhteistyötä ei ollut ja hankalaksi koettiin se, mitä kaikkea voi tehdä, jos toinen vanhempi on vaikea ja yhteistyökyvytön.

*Meillä oli se alku tosi vaikee ja hankala ja sitten mua häiritsi aika paljon se, että mitä kaikkee ite pystyy tekeen, jos toinen on tosi vaikee ja hankala ja yhteistyökyvyntön. Et meillähän oli aluks, et mun exä ei sanonu mulle terve eikä mitään ja siinä oli kaikennäköstä ikävää käyttäytymistä. (A1)*

Haastatellut vanhemmat kokivat, että ajan kuluessa vanhempien keskinäiset välit olivat parantuneet. Ajan lisäksi vanhemmat mainitsevat yhteistyövanhemmuuden kehittymistä edesauttaneen erilaiset tukimuodot, kuten perheneuvola ja Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä. Haastateltavista yksi kuitenkin totesi, ettei pelkän Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän tuki ei olisi riittänyt omassa perhetilanteessa vaan intensiivisempi työskentely kummankin vanhemman kanssa perheneuvolassa osoittautui tärkeimmäksi tukimuodoksi.

*Mut ei se meiän tilanteessa se vanhemman neuvo olis riittäny mitenkään. Että tietysti siitä oli mulle apua ja se oli mulle sellanen henkireikä sillon, mutta että ei niin kun oo silleen et ennen ja jälkeen oo ollu meille se pelkästään. (A1)*

#### 6.4 Vertaisuus

Pyysimme haastateltaviamme pohtimaan vertaistuen merkitystä. Kysyimme vanhemmilta, millaisena he kokivat vanhemmuudesta puhumisen muiden eron kokeneiden vanhempien kanssa ja lapsilta, miltä heistä tuntui kuulla toisten lasten kokemuksia vanhempien erosta sekä miltä heistä tuntui puhua vanhempien erosta toisten lasten kanssa.

Haastateltavat lapset pitivät vanhempien erosta puhumista ja kuuntelemista pääsääntöisesti helppona asiana, koska Taikuri -vertaistukiryhmässä he tiesivät että muidenkin lasten vanhemmat olivat eronneet ja tilanteet olivat samanlaisia. Eräs lapsi kertoi, että kuuntelemalla toisten lasten tarinoita Taikuri -vertaistukiryhmässä, hän oppi ajattelemaan toisella tavalla vanhempien eroa.

*H: Opitko sä tekemään jotain uusia juttuja?*

*L1: No ehkä ajattelemaan vähän toisella tavalla.*

*H: Okei. Osaatko sä kertoa et millä tavalla?*

*L1: No emmä tiedä ihan. Ehkä toisten asioista, jos toinen kerto mitä sille on käyny.*

Toinen haastattelemistamme lapsista piti kivana sitä, että ryhmässä sai kuulla mitä toiset lapset ovat kokeneet vanhempien erotessa ja kolmatta mietitytti se, mitä muut lapset sanovat hänen ajatuksilleen.

*H: Miltä sinusta tuntui puhua vanhempien erosta toisten lasten kanssa?*

*L2: No en mä tiijä, joltain. En mä osaa sanoa. Oudolta tuntui, koska ei tiedä mitä ne muut sanoo omille ajatuksille.*

Lapset vertasivat omia kokemuksiaan toisten lasten kokemuksiin ja joskus toisten lasten rankat kokemukset saivat ajattelemaan, ettei oma tilanne niin kovin paha olekaan.

*H: Minkälaisia asioita teitte siellä Taikuri-ryhmässä?*

*L3: Ainaki me syötiin joka kerta ja esimerkiksi me tehtiin yhtä matoa, että piti tehdä niinku niin iso möykky, että miten paljon se on tuntunu se ero.*

*H: Mihin se möykky tehtiin?*

*L3: Johonki kohtaan vaan sinne madon sisälle. Ja sitte siellä oli selanen, että tähdet kiertää, että minkälaisia kokemuksia niillä toisilla oli. Kun yhden lapsen isä oli vain lähteny kotoa ja se oli ihmetelly sitä ja se tuntu oudolta. Ja se meni uudelleen naimisiin se isä, että se oli aika rajua menoa, niin ei se omien vanhempien ero enää tuntunutkaan niin kovin pahalta.*

Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneet vanhemmat pitivät lasten mahdollisuutta vertaisuuteen ja vertaistukeen hyvänä asiana ja monille lasten vertaistuki olikin yksi tärkeimmistä syistä osallistua ryhmiin.

*Jotenki oli niin kiva, että sen kautta tuli lapsillekkin vertaistukea ja niistä keskusteluista tuli sellasia, mitä ei muuten osais äitinä avata keskustelua lasten kanssa, että millaisiahan huolia siellä nyt voi erosta tulla lapselle että monella tapaa se oli kyllä tosi kiva se taikuri-ryhmä. (A5)*

*Siinä Taikuri-ryhmässä sitten ennen kaikkea vertaistuki oli se, että sitä sais, koska meidän lasten luokkakavereissa on erittäin vähän erolapsia ja lapset on kokenu olevansa vähän erilaisia ja sen mä oon kokenu tärkeeksi, että lapset tapaavat suunnilleen samanikäisiä eroperheiden lapsia ja huomaavat että elämä voi olla ihan tavallista. Se oli omasta mielestä se päätavoite, että huomaavat, että elämä voi olla ihan tavallista, vaikka onkin kaksi kotia. (A3)*

Toiset jäivät kuitenkin pohtimaan sitä, toteutuiko lasten vertaisuus sellaisena, kuin he etukäteen toivoivat. Osa puhui siitä, että vertaistukiryhmän toiminta villiintyi liikaa ja vanhempia mietitytti, jäävätkö tärkeät asiat käsittelemättä. Villistä ilmapiiristä löydettiin kuitenkin myös positiivisia puolia.

*Ehkä siinä Taikuriryhmässä olis voinu olla vähän jämpimpi kuri, että oisivat sitte saaneet käsiteltyä niitä asioita että se vähän kun se on aluksi päästetty vähän villiksi ni sitte sitä on vaikea ottaa enää*

*haltuun, mutta ainaki lapsilla oli hauskaa, sekin on tietysti ihan kiva. (A4)*

*Se oli hauska kun siellä oli niitä villejä poikia, et jotenki tuntu, että ne oli antanu niinku mun lapsille mallia, et vähän niinku rankeminki voi sanoa, että niinku vihaa isiä tai jotain tän henkistä ja ilmaista rankemmin. (A5)*

*Ihan hyvä mieli siitä heille jäi että sikäli ei ainakaan liikaa tuputettu sellasta raskasta asiaa ja pakotettu liikaa niistä vaikeista asioista keskustelemaan, että sekin ois tietysti ollu huono. (A4)*

Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän vanhemmat kokivat vertaisten kanssa puhumisen helppona ja luontevana. Muutamat haastateltavat kertoivat, että vertaistukiryhmä oli heille mahdollisuus päästä juttelemaan ensimmäistä kertaa muiden erovanhempien kanssa. Se, että kaikilla osallistujilla oli lapsia, helpotti monien mielestä tutustumista ja keskustelun aloittamista.

*Oikein hyödyllistä ja aika sellasta luontevaa, että kaikki oli alusta asti valmiita sillä tavalla heittäytymään. (A4)*

*No kyllä se sit kun vauhtiin pääsi niin aika luonnollisesti tuli, että kun täällä näki kun muutki tuli lastensa kanssa ja aika paljon niistä juteltiin niin kyllä se keskustelu aika luonnollista ja rentoakin oli. (A3)*

*Se oli semmosta, mitä mä en ollu kokenu aikasemmin. Mä olin kaivannu sitä vertailukohtaa, et mä tietäsin mihin mun kokemukset ja mun maailma sijoittuu. Minkälainen asteikko voi olla, sai jotain kuvaa siitä. (A2)*

Vanhemmat kokivat merkittävänä, että omaa tilannetta pystyi peilaamaan muiden tilanteeseen. Osa haastateltavista koki saavansa toisten kokemuksista uskoa siihen, että haasteet on mahdollista voittaa ja vanhemmuussuhde voi myös toimia. Osa koki ymmärtävänsä paremmin omaa entistä puolisoaan kuunnellesaan muiden ryhmäläisten ajatuksia.

*Mutta autto se ymmärtämään myös sitä toista vanhempaa ehkä juuri sen vertaistuen kautta ja kuuntelemalla niitä muita vanhempia, ni saatto ehkä vähän paremmin ymmärtää sitä toista puolisoa ja niitä motiiveja siellä taustalla. (A4)*

*Toisaalta tulee sitten taas niitäki keissejä, joissa kaikki toimii niinku rasvattu ja se luo semmosta uskoa siihen, että kyllä tää voi toimia sitten kun päästään sellasen tietyn asteen tai vaiheen yli.(A4)*

Toiset vanhemmat kokivat saavansa eniten juuri niiltä vanhemmilta, joiden tilanne oli omaa tilannetta vaikeampi. Vanhempia motivoi ajatus siitä, että tuollaiseen tilanteeseen en halua itse joutua ja nyt minulla on vielä mahdollisuus toimia sen estämiseksi. Vanhemmat huomasivat, miten hyvin omat asiat loppujen lopuksi vielä olivatkaan ja saivat tästä voimaa omaan elämäänsä.

*No kyllä täällä sillain tukee tuli kun kuuli niin paljon sellasista tapauksista, missä nää asiat ei toimi ja se kyllä jonkin verran, en tiijä järkyttikö. No okei järkyttiki, että en mä semmoseen tilanteeseen haluais näitä ja kun niistä kuitenkin puhuttiin ja jaettiin niitä tuntoja mutta olihan ne tosi ikävän kuulosia asioita, että sillä lailla motivoi minua kyllä ja tuki. (A3)*

*Kauheeta sanoo, mut mä havainnoin, että kuinka hyvin loppujen lopuks meillä on asiat. Kun siellä oli sellasia dramaattisia, hirveen vaikeita ja problemaattisia monen tilanteet. Niillä oli just avioero käynnissä taikka se oli ollu pitkään päällä eikä vieläkään ollu toivuttu niistä. Ja että lapsilla oli tosi vaikeeta ja paha olla, että mä näin, että mun lapsilla on kuitenkin ihan hyvä olla kun vanhemmat on väleissä.(A2)*

*Mutta oli se myös hyvin herättelevää kuulla niitä kokemuksia, joissa ei enää se... no, kommunikoiitiin lakimiehen välityksellä, ni oli se ainaki semmonen konkreettisesti herättävä, että hitsi vie, et jotenki et tilanne voi ajautua tohon suuntaan et jos aletaan eipäs – juupas, että jotenki ainaki se oli sellanen konkreettinen että toi ei oo sitä mihin ite haluaa ja tuohon päätyy aika helposti (A5)*

Vanhemmat kokivat myös haasteita vertaisuudessa. Osa vanhemmista koki, että koska heidän asiansa ja huolensa olivat pienempiä kuin toisten, eikä heidän asioilleen ei ollut tilaa ryhmässä. Vertaistukiryhmän ohjaajalta toivottiin aktiivisempaa otetta puheenvuorojen jakamisessa niin, että jokaisella olisi tilaa, aikaa ja mahdollisuuksia kertoa ajatuksistaan ja kokemuksistaan toisille.

*Ja sitten just tää mun oivallus oli heti ensimmäisen kerran jälkeen, et mulla on asiat eräällä tavalla liian hyvin tähän ryhmään. (A2)*



*Et sellasen mä ainaki koen, että mä olisin halunnu enemmän aikaa ja mä ainaki just mietin niitä, että sanonks mä tän että tää on mulle tärkeä juttu ja sitte että se, että se vetäjä ois jakanu aikaa tasasesti, et siinä kuitenkin oli niit sellasia, muutama aikasyöppö ihminen, jotka otti siitä liikaa, että ois toivonu että se ois menny hyvin niinku näin tasasesti. (A5)*

Haastateltavien vanhempien mukaan vertaisten tarinoiden kuulemisen lisäksi tärkeäksi koettiin asioiden auki puhuminen toisten kanssa, sillä se auttoi itseä löytämään uusia kerroksia ja syvyyksiä myös omaan ajatteluun. Eräs haastateltava kuvasi asioiden auki puhumista prosessina, jossa yhtäkkiä puhuessaan tietystä asiasta voi löytää uuden kulman tai tason omaan ajatusmaailmaan. Usea haastateltava toi esille, että samojen haasteiden jakaminen toisen kanssa keventää omaa taakkaa ja helpottaa oloa.

*Just ehkä se teki että kun siinä on niitä muita vanhempia, joilla on eri vaiheita menossa, ni ehkä seki niinku tietyllä tavalla rohkasee, että niitä erilaisia vaiheita on ja että välillä menee paremmin ja välillä huonommin ja että siihenki pitää vaan tottua että välillä putoaa aika korkealtaki jos sitä välillä luulee että asiat alkaa sujumaan ni eri syistä sitte voi joutua alottamaan ikään kuin alusta että se vaan kuuluu tähän. (A4)*

Syksyn 2012 Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä kesti vain viisi viikkoa, kun se normaalisti on kahdeksan viikon mittainen. Jokainen syksyn ryhmäläinen oli sitä mieltä, että pidempikestoinen Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä olisi ollut ryhmähengen ja vertaistuen kannalta parempi.

*Et jotenki tuli vahvasti se, että meillä on aika vähän aikaa ja tilaa, joo, et sellasen mä ainaki koen, että mä olisin halunnu enemmän aikaa. (A5)*

## 6.5 Taikuri- ja Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän samanaikaisuus

Kysyimme sekä vanhemmilta että lapsilta, millaisena he kokivat Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän ja Taikuri -vertaistukiryhmän samanaikaisuuden. Sekä vanhemmat että lapset olivat pääsääntöisesti sitä mieltä, että ryhmien samanaikaisuus

kaisuus oli hyvä asia. Lapsien mielestä oli kivaa mennä ryhmään yhdessä vanhemman kanssa. Eräs lapsi perusteli ryhmien samanaikaisuuden tärkeyttä sillä, että oli hyvä kun aikuiset olivat samaan aikaan omassa ryhmässä, niin he eivät kuulleet mitä lapset puhuivat omassa vertaistukiryhmässä erosta ja mitä mieltä kukakin lapsi erosta oli. Lisäksi lapsi kertoi, että Taikuri -vertaistukiryhmässä jokainen lapsi sai kirjoittaa nimettömästi oman ajatuksensa vanhempien erosta paperille. Nämä ajatukset näytettiin myöhemmin vanhemmille. Haastateltavien lapsien mukaan tämä oli hyvä juttu, sillä näin lapset saivat kertoa omia ajatuksiinsa erosta vanhemmille ja vanhemmat saivat tietää lasten ajatuksista, mutta eivät saaneet tietää kuka lapsi ajatteli mitään.

Yhdelle lapsista ryhmien samanaikaisuus oli ihan hyvä juttu, koska siellä käsiteltiin samoja asioita kuin vanhempienkin ryhmässä ja eräs lapsista kertoi pitäneensä erityisesti muiden eronneiden vanhempien näkemisestä.

*H: Miltä sinusta tuntui se, että Vanhemman neuvo -ryhmä oli yhtä aikaa Taikuri -ryhmän kanssa?*

*L3: Kivalta*

*H: Miksi se tuntui kivalta?*

*L3: En mä tiedä. Kyllä se musta tuntui kivalta, että ne ryhmät oli yhtä aikaa, kun siinä näkee samalla myös niitä toisia vanhempia, jotka on eronnu, että onko ne samanlaisia kuin oma äiti ja että onko ne iloisia vai surullisia vai tavallisia.*

Suurin osa haastateltavista vanhemmista piti Vanhemman neuvo- ja Taikuri -vertaistukiryhmän samanaikaisuutta hyvänä ja toimivana asiana, josta kannattaisi pitää kiinni myös tulevaisuudessa. Vanhemmat kokivat, että yhtäaikaisista vertaistukiryhmistä tuli vanhemman ja lasten yhteinen prosessi.

*Kyllä se oli hyvä sillälailla kun ei ollu vaan että lapset tuotiin tänne ja sit haettiin pois vaan että kun tultiin yhdessä niin se oli semmonen hetki kun lähettiin pois niin käytiin sitte mäkkärillä kerran viikossa, noh ei se oo liikaa tota niin. Se oli sitten semmonen yhteinen asia niinku meille. (A3)*

*Mä koin sen kyllä kauheen hyvänä ja luontevana, et jotenki oli tosi hyvä, että lapsetkin jotenki vähän prosessoivat tätä samaa, että me ollaan ikään kuin samassa prosessissa. (A5)*

*Et kyl mun mielestä tää on erittäin hyvä just siltä kantilta että lapsetkin varmasti huomaa että vanhemmatkin on niinku tai toinen vanhempi on mukana siinä hommassa mitä nyt tehdään. (A3)*

*Ja jotenki oli varmaan helpompi myös heitä tukea tässä työskentelyssä kun itse myös käsitteli näitä asioita samaan aikaan. (A4)*

Eräs vanhempi koki, että samanaikaiset vertaistukiryhmät toivat koko perheen keskinäiseen kommunikaatioon tasapainoa. Haastateltava vanhempi kuvasi sitä, miten koko prosessi vaikutti sekä omaan ja lasten, toisen vanhemman ja lasten sekä omaan ja toisen vanhemman kommunikaatioon. Haastateltava oli havainnut, että ryhmien aikana lapsille oli tullut varmuus, että erosta voi keskustella myös vanhemman kanssa ja avioerosta alettiin puhua kotona.

*Oli tosiaan kiva kun lapsetkin sai olla siellä ryhmässä, jotenki muistan selvästi sit sen jälkeen tuli, että lapset ekoja kertoja itki ääneen ja uskals sanoa, että on isiä ikävä, sit alettiin niinku puhua ja tuntu että se oli kauheen iso juttu. Sillon se tosiaan ekaa kertaa sano, että on isiä ikävä ja itki pari tuntii lohduttomasti putkeen, mut jotenki se oli niin ihana että nyt se sitten sanoo sen ja itkee ja mä voin lohduttaa ja nyt tää on niinku jaettu juttu, joka on olemassa, kun että se on joku möykky, josta lapset ei puhu eikä ehkä varmaan ennen sitä ois niin tiedostanutkaan, että tää mun paha olo on sitä, että on isiä ikävä. (A5)*

Kaikkien vanhempien mielestä samanaikaiset vertaistukiryhmät olivat ajankäytön suhteen yksinkertaisin ratkaisu. Osa vanhemmista oli sitä mieltä, että ilman samanaikaisia ryhmiä, lapset eivät olisi suostuneet tulemaan ryhmätoimintaan ollenkaan mukaan. Erityisesti nämä vanhemmat pitivät samanaikaisia ryhmiä tärkeinä, sillä kun vanhempikin osallistui vertaistukiryhmään, ei lapsella ollut mahdollisuutta jäädä kotiin.

*Ja just no, ajallisestikin kun siinähan on kuitenkin niin sidottu siihen aikaan ja paikkaan ni tuntu että tuki hyvin ja just kun oli niin kiva, mitä sitten vähän niinku kuuli, että mitä lapsilla oli siellä, kun neki sitte tuntu niin hyviltä että mitä lapsilta heijastu. (A5)*

*Ja noh, tietysti se on vanhemmillekin tällei aikataulullisesti passeli tapa. (A3)*

*No se oli erittäin hyvä asia, että jos mä oisin lapset vaan tuonu tänne johonki lasten juttuun, ni heidät ois ollu vaikeampi saada tänne niinku motivoitumaan ja tulemaan ja toinen oli tietysti se, että että oli hyvä sen ryhmän jälkeen vähän keskustella ja peilata että lapsille tuli selväksi, että aikuisetki käsittelee näitä asioita ja työstää näitä juttuja ja aikuisille on tärkeätä että lapsilla on hyvä olla tässä tilanteessa. (A4)*

*Varsinkin tää mun vanhempi poikani ei hirveesti avaudu, juttele asioista, niin sille niinku sanattomana osallistumisena kun yhdessä tultiin niin se oli hänelle varmaan paljon merkityksellisempää kanssa ja sitten pysty siihen. Se olis varmaan jääny siihen, jos olis vaan tuonu tänne Taikuri-ryhmään, mutta kun tänne jäätiin niin pakko hänenkin sitten oli jäädä. (A3)*

Toisaalta osa vanhemmista oli sitä mieltä, ettei ryhmien samanaikaisuudella ollut merkitystä tai se tuntui pakkopullalta. Vanhempi, joka ei osallistunut Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään, kertoi, ettei ryhmien samanaikaisuudella ollut hänelle mitään merkitystä. Hän arvioi, että ryhmien samanaikaisuus olisi toiminut paremmin, jos Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistunut vanhempi ja Taikuri -vertaistukiryhmään osallistunut lapsi olisivat menneet vertaisryhmiin aina yhdessä. Heidän perheen kohdalla tämä toteutui vain vuorovierokolla, sillä heidän perheessään lapsi asui joka toinen viikko isän luona ja joka toinen viikko äidin luona.

Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistunut vanhempi taas kuvasi turhautumistaan siihen, että hänen oli pakko osallistua ryhmään, jotta lapsi voi osallistua Taikuri -vertaistukiryhmään. Haastateltava oli käynyt Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän jo aikaisemmin, heti eron jälkeen, mutta lapset olivat Taikuri -vertaistukiryhmään silloin liian pieniä. Nyt kun toinen lapsista oli tarpeeksi vanha Taikuri -vertaistukiryhmään, hän halusi ilmoittaa lapsensa sinne ja ainoa mahdollisuus oli itse osallistua, sillä toinen vanhempi ei ollut kiinnostunut osallistumaan Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään.

*No meille sillä ei ollu kyllä mun mielestä merkitystä. Se on eri asia, et jos lapset on vanhempia kun te erootte ja te voitte mennä sinne yhtä aikaa, niin silloin se on jees. Mutta sitten on tälläsiä tilanteita, et lapset on pienempiä ja mä oon käyny syystä tai toisesta sen ryh-*

*män aiemmin. Niin mä en ainakaan näkis, et sen pitää olla mitenkään pakollinen. Musta ainakin sais olla erikseen vanhemmille ja erikseen lapsille. Tää on mun kokemus. ---- kyllä mä ainakin tuon mun toisen lapsen sinne kanssa, ehkä ens keväänä ja silloin mä ainakin toivon, ettei mun tarvii mennä kolmatta kertaa hiihtelemään sinne vanhemman neuvo -ryhmään. (A1)*

## 7 TULOSTEN TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

### 7.1 Uusia näkökulmia lapsen asemaan asettumisesta

Pyrkimys asettua lapsen asemaan ei ollut Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneille vanhemmille uusi asia. Monet olivat miettineet asiaa jo ennen ryhmään tuloa ja toisille huoli lapsesta oli merkittävä syy Taikuri- ja Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmiin hakeutumiselle. Vanhemmat halusivat saada lapselleen tilan ja mahdollisuuden jakaa eron tuomia ajatuksia muiden lasten ja ohjaajan kanssa ja näin ehkä myös helpottaa omaa huoltaan lapsen hyvinvoinnista.

Opinnäytetyön tulosten mukaan kaikkien vanhempien huoli ei kuitenkaan vähentynyt, vaan pysyi samana tai jopa lisääntyi Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän aikana. Vanhempien ymmärrys lapsen erilaisista reaktioista osana eron käsittelyä kasvoi ja samalla tietoisuus omien valintojen ja oman käyttäytymisen vaikutuksista lapsen ahdistuneisuuden tasoon nousi selvästi esiin. Tämä motivoi vanhempia tarkastelemaan omaa vanhemmuussuhdettaan uudelleen. Tämä kuvaa hyvin Mykkänen-Hännisen (2009, 18) kokemusta siitä, että täysin riitautumattomassakin erossa vanhemmat tarvitsevat tukea erityisesti hahmottaakseen eron tuomia muutoksia lapsen näkökulmasta.

Osa vanhemmista koki ajattelutapansa muuttuneen ryhmän aikana ja entinen puoliso nähtiin ryhmän jälkeen ensisijaisesti lapsen kautta, lapselle tärkeänä aikuisena ja vanhempana. Tämä on merkittävä tutkimustulos, sillä Karttusen (2010, 92) mukaan lapselle tärkeät ihmissuhteet voivat jatkua häiriöttä vain, jos hänen vanhempansa nauttivat keskinäistä kunnioitusta, toimivat yhteistyössä ja ovat sovussa. Vaikka parisuhde on päättynyt, vanhempien täytyy oppia olemaan edelleen suhteessa toisiinsa vanhempina (Hokkanen 2005, 46–47).

Osa vanhemmista koki ajattelutavan muuttumisen näkyvän myös konkreettisesti perheen arjessa. Toiset kokivat ryhmästä saatujen ajatusten muuttaneen toimintaa ja päätöksentekoa perheessä, kun toiset taas kokivat ryhmän auttaneen

ennen kaikkea ennaltaehkäisevästi. Ryhmässä käyty keskustelut ja muiden kokemukset auttoivat näitä vanhempia välttymään sellaisilta virheiltä ja hankalilta tilanteilta, joihin muuten olisi ollut helppo ajautua. Myös Mykkänen-Hännisen (2009, 18) mukaan kokemuksellinen tieto tarjoaa usein vanhemmille uusia näkökulmia eron jälkeisen arjen ja vanhemmuuden pohtimiseen. Konkreettiset harjoitukset ja kotitehtävät nousivat vanhempien puheessa tärkeään asemaan. Osa koki, ettei heille ollut tarpeeksi tilaa ryhmässä tai että muiden kokemus oli hyvin kaukana omasta kokemusmaailmasta. Siksi oli hyvä, että asioita oli pohdittava myös yksin kotona.

## 7.2 Alku- ja loppuhaastattelujen merkitys korostui vanhemmuussuhteen rakentamisessa

Kaikkien vanhempien vastauksista kävi ilmi, että vanhemmuussuhdetta käsiteltiin ryhmän aikana paljon. Toisille parisuhteen jälkeinen vanhemmuussuhde oli uusi asia, toiset olivat lukeneet asiasta jo etukäteen. Silti lähes kaikkien vanhempien vastauksissa näkyi, että ryhmä oli jalostanut heidän ajatuksia vanhemmuussuhteesta ja sen rakentamisesta.

Osa vanhemmista koki yllättäväksi sen, että vanhemmuussuhde ei olekaan vain tilan tarjoamista toiselle vanhemmalle, vaan ihmissuhde, joka tarvitsee aktiivisia tekoja toimiakseen. Vanhemmat kertoivat oppineensa ryhmässä, ettei pelkkä mahdollisuuksien tarjoaminen toiselle vanhemmalle riitä. Molemmilta vanhemmilta vaaditaan konkreettisia toimia, jotta sekä vanhempien välinen vanhemmuussuhde, että lasten ja aikuisten välinen vanhemmuus toteutuisivat tasapuolisesti. Tämä on linjassa sen kanssa, että Ensi- ja turvakotien liiton (2013a, 25–26) mukaan yhteistyövanhemmuuteen sitoutuneet vanhemmat näkevät vaivaa yhteistyösuhteen rakentamiseksi ja tekevät aktiivisesti yhteistyötä lapsen asioissa.

Vanhempien vastauksista kävi ilmi, että ryhmässä puhuttiin molempien vanhempien tärkeydestä lapselle. Eräs vanhemmista kertoi ajattelutapansa muuttuneen niin, ettei hänellä enää ollut tarvetta muuttaa toista vanhempaa itsensä

kaltaiseksi. Hän ymmärsi, että toinen vanhempi on lapselle kallis ja arvokas sellaisenaan. Yhteistyövanhemmuuden keskeinen periaate onkin, että vanhemmat ymmärtävät ja hyväksyvät toisen vanhemman merkityksen lapselle ja pyrkivät mahdollisuuksien mukaan suojelemaan heidän välistä suhdettaan. (Ensi- ja turvakotien liitto 2013a, 25–26.)

Alku- ja loppuhaastatteluiden merkitys korostui lähes jokaisen vanhemman haastattelussa. Osalle vanhemmista alkuhaastattelu oli ensimmäinen kerta, kun vanhemmat puhuivat erosta ja vanhemmuudesta ulkopuolisen henkilön kanssa. Tämä heijastelee Mykkänen-Hännisen (2009,18) kokemusta siitä, että Suomessa perheen asiat mielletään yksityisasiaksi, eikä ongelmatilanteissa siksi haluta kääntyä lähipiiriin, vaan ammattilaisten puoleen. Alkuhaastattelussa vanhemmat saivat ensimmäisen kerran kuulla toisen vanhemman ajatuksista ja kokemuksista rakentavassa ilmapiirissä, mikä jo sinällään auttoi ymmärtämään toisen vanhemman kokemusmaailmaa ja antoi hyvän pohjan vanhemmuussuhteen rakentumiselle.

Eron yhteydessä kaikki vanhemmat käyvät lakisääteisellä lastenvalvojalla ja tutkimustuloksista voimme päätellä, että lastenvalvojalla allekirjoitetaan ainoastaan sopimukset eikä aikaa jää ammattilaisen ohjaamalle keskustelulle. Vanhemmat voisivat hyötyä vapaaehtoisesta perheasioiden sovittelusta, jossa on tilaa keskustella eron jälkeisestä vanhemmuudesta ja erosta kolmannen osapuolen läsnä ollessa.

Vaikka monet vanhemmista kokivatkin saaneensa rakennuspalikoita vanhemmuussuhteen rakentamiseksi, tulivat myös monet haasteet tutkimustuloksista selvästi esiin. Muun muassa puheyhteyden puuttuminen, katkeruus ja toisen vanhemman yhteistyökyvyttömyys saattoivat estää vanhempien yhteydenpitoa kokonaan tai ainakin merkittävästi. Tämä kuvaa hyvin Kääriäisen (2008, 56–59) tutkimustuloksia puhumattomuuden problematiikasta. Puhumattomuutta kuvailaan Kääriäisen tutkimuksessa raskaaksi, omaa itsetuntoa loukkaavaksi ja hallitsemattomaksi vallankäytöksi ja erityisen rankkana se koetaan silloin, kun se jatkuu myös eron jälkeen vaikeuttaen yhteisten asioiden sopimista.



Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneet vanhemmat kokivat haasteita erityisesti arkipäivän kommunikaatiossa ja lasten asioista juttelemisessa. Monet vanhemmista toivoivat ryhmän päättymisen jälkeen vanhemmuussuhteelta enemmän ja osa vanhemmista totesi, ettei Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä riitä ainoaksi tukimuodoksi eron käsittelyyn, vaan rinnalle tarvitaan jokin intensiivisempi tuen muoto, kuten perheneuvola.

### 7.3 Vertaistuki näyttäytyi tärkeänä niin lapsille kuin aikuisille

Vertaisuus näyttäytyi tärkeänä lasten kuin aikuistenkin vastauksissa. Lapset pitivät vertaisuutta tärkeänä ja kokivat, että erosta puhuminen toisten lasten kanssa oli yhtä aikaa helppoa ja vierasta. Tämä oli meistä yllättävää, sillä Kääriäisen (2008a, 74) mukaan lasten ei yleensä ole ei ole helppo puhua vanhempiensa erosta vieraiden lasten ja aikuisten kanssa. Vertaistuki toimi oman erokokemuksen työstämisessä ja lapset kuvasivat sitä, miten vertaisten kokemukset vaikuttivat heidän omaan käyttäytymiseensä ja tapaan ajatella asioita. Vertaisuuden ydin onkin Kääriäisen (2008a, 82) mukaan siinä, että lapsilla mahdollisuus puhua ja kuulla kokemuksista, jotka eivät ole kenenkään mielestä vieraita, abstrakteja, vääriä tai outoja.

Sekä lapset että aikuiset peilasivat omia kokemuksiaan vertaisten kokemuksiin. Lähes kaikki haastateltavat kokivat, että vertaisten kokemusten kuuleminen auttoi oman erokokemuksen käsittelyssä, eikä oma tilanne enää tuntunut niin pahalta. Toisaalta haastatellut lapset kokivat, että erosta puhuminen tuntui myös oudolta, koska ei voinut tietää, mitä toiset lapset omista ajatuksista ja kokemuksista ajattelivat. Vanhemmat kokivat, että vertaisten ajatusten kuuleminen auttoi heitä ymmärtämään entistä puolisoa paremmin ja se loi myös uskoa siihen, että tulevaisuuden haasteet ovat voitettavissa ja vanhemmuussuhde voi myös toimia. Ihmisellä on luontainen tarve peilata itseään toisten ihmisten kautta. Vertaistuen hyödyntäminen eroauttamisessa tarjoaa eronneille vanhemmille mahdollisuuden jakaa kokemuksiaan toisten samassa tilanteessa olevien vanhempien kanssa. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 18–19.)

Lähes kaikki Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneet vanhemmat kertoivat, ettei oma vertaistuki ollut ensisijainen syy ryhmään hakeutumiselle, vaan tärkeimmiksi syiksi nousivat huoli lapsesta ja lasten saama vertaistuki. Jälkikäteen vanhemmat kokivat vertaistuen kuitenkin hyvin positiivisena asiana. Mykkänen-Hännisen ja Kääriäisen (2009, 18) mukaan perheen asiat mielletään yksityisasiaksi, minkä takia ongelmatilanteissa ei usein käännyttä lähipiiriin puoleen. Tämä näkyy myös aineistossa, sillä Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä oli useimmille ensimmäinen paikka, jossa he puhuivat vanhemmuudesta ja eroista muiden erovanhempien kanssa.

Vanhemmat toivat esille myös kokemuksiaan vertaisuuden haasteista. Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneiden vanhempien huolet ja ongelmat olivat toisinaan niin eri mittaluokassa, että osa vanhemmista koki jäävänsä täysin toisten varjoon ja ettei heidän ajatuksilleen ollut riittävästi tilaa ryhmässä. Laimion ja Kamellin (2010, 18–19.) mukaan riittävän samankaltainen tilanne takaa sen, vertaistukiryhmän osanottajat tietävät oman kokemuksensa myötä jo jotain toisten kokemuksista ja tunteista. Tällöin vertaistukiryhmä voi tarjota osallistujilleen mahdollisuuden muokata identiteettiään yhteisöllisen tarinan kautta. Tämä vaikeutuu jos erokokemukset ovat kovin kaukana toisistaan eikä kokemuksille löydy kosketuspintaa toisten kokemuksista. Tällaisessa tilanteessa vertaistukiryhmän ohjaajan rooli nähtiin erityisen tärkeänä ja ammattilaiselta toivottiinkin aktiivista otetta siihen, että jokainen ryhmäläinen saisi oman aikansa ja tilansa jakaa ajatuksiaan. Toisena haasteena vertaisuudessa koettiin ryhmän lyhyt kesto. Vanhemmat kokivat, että ryhmähenki ja vertaistuki olisivat toteutuneet paremmin, jos ryhmä olisi kestänyt kauemmin. Vanhempien mukaan lyhytkestoisessa ryhmässä yksittäiset poissaolot häiritsivät ryhmän muodostumista.

#### 7.4 Vanhemman neuvo- ja Taikuri -vertaistukiryhmien yhtäaikaisuus koettiin positiivisena

Haastattelemamme lapset olivat yksimielisiä siitä, että Vanhemman neuvo- ja Taikuri -vertaistukiryhmän samanaikaisuus oli hyvä asia. Lasten vastauksista voimme päätellä, että myös lapsilla on huoli omista vanhemmistaan ja vanhempien jaksamisesta. Tutkimustulos heijastelee Kinasen ja Pruukin (2010, 303) kokemusta siitä, että lapset ovat usein huolissaan vanhemmistaan silloin, kun perheessä on hätätila päällä. Lasten ja vanhempien samanaikaiset ryhmät antoivat lapsille tilaisuuden nähdä muita eronneita vanhempia ja havainnoida, millä toiset eronneet vanhemmat näyttävät ja jaksavat verrattuna omiin vanhempiin. Lapset pitivät tärkeänä myös sitä, että he saivat käsitellä eroa omassa ryhmässään vanhempien ollessa toisessa ryhmässä. Ryhmien samanaikaisuus antoi lapsille varmuuden siitä, että vanhemmat käsittelevät eroa yhdessä muiden aikuisten kanssa. Tämä helpotti mahdollisesti lasten huolta vanhemmistaan.

Opinnäytetyön tulosten mukaan lapsille oli tärkeää saada puhua erosta niin, etteivät vanhemmat olleet kuulemassa. Lapsilla oli selvästi tarve käsitellä vanhempien eroa ja he kokivat vanhempien eron käsittelemisen ryhmässä hyvänä asiana. Tämän lisäksi he kokivat, että erosta on tärkeää puhua myös omien vanhempien kanssa. Lasten halu jakaa ajatuksiaan myös vanhemmille näkyi erityisesti siinä, että heille oli tärkeää saada jakaa ajatuksiaan aikuisille nimettömästi ryhmän aikana. Näin vanhemmat tulivat tietoiseksi lapsien ajatuksista. Johtopäätöksenä tästä voisi päätellä, että nimettömästi lähetetyt ajatukset lapsilta aikuisille toimivat keskustelun avauksena. Se antoi lapsille mahdollisuuden sanoa ääneen asioita, joita he eivät ehkä muuten olisi uskaltaneet sanoa.

Myös Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneet vanhemmat kokivat vertaistukiryhmien samanaikaisuuden pääasiassa positiivisena asiana. Vanhemmat kokivat, että samanaikaisuuden takia ryhmistä tuli vanhemman ja lapsen yhteinen prosessi, joka vaikutti perheen kommunikaatioon ja erosta puhumiseen kotona. Tämä on merkittävää lapsen sopeutumisen kannalta, sillä Kart-

tusen (2010, 76) mukaan lapsen sopeutumiseen erotilanteessa vaikuttaa merkittävästi se, että erosta puhutaan ja tunteita käsitellään avoimesti.

Vanhemmat esittivät myös kritiikkiä Vanhemman neuvo- ja Taikuri -vertaistukiryhmien samanaikaisuudesta. Eräs vanhempi koki, että hänen Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistumisensa oli väkinäistä ja turhaa, sillä hän oli osallistunut ryhmään jo aiemmin. Tällä kertaa hän olisi halunnut, että toinen vanhemmista olisi osallistunut ryhmään yhdessä lapsen kanssa. Koska toinen vanhempi ei ollut tähän halukas ja haastateltava halusi kuitenkin oman lapsensa Taikuri -vertaistukiryhmään, hänellä ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin osallistua uudestaan Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään. Eräs vanhempi toivoikin, etteivät kaikki Vanhemman neuvo- ja Taikuri -vertaistuki ryhmät edellyttäisi samanaikaista osallistumista ryhmiin. Vertaistukiryhmien samanaikaisuuden merkitys ei avautunut Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistumattomalle vanhemmalle. Hänen mukaansa ryhmien samanaikaisuus ei näkynyt hänelle mitenkään ja hän arvioi, että ryhmien samanaikaisuus olisi toiminut paremmin, jos toinen vanhempi olisi mennyt ryhmään aina yhdessä lapsen kanssa. Heidän perheen kohdalla tämä toteutui vain vuoroviikolla.

## 8 POHDINTA

### 8.1 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessimme lähti liikkeelle keväällä 2012. Olimme keskustelleet opinnäytetyön aiheesta yhdessä ja sopineet, että teemme opinnäytetyön liittyen avioeroihin Suomessa, sillä aihe kiinnosti meitä molempia. Huomioimme alusta asti, että opinnäytetyössämme tuli olla kosketuspintaa varhaiskasvatuksen kentälle, sillä toinen meistä aikoi hankkia sosionomin tutkintoon liittyvän lastentarhanopettajan kelpoisuuden.

Otimme yhteyttä Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliiton ja kysyimme löytyisikö heillä meille aihetta avioeroihin ja varhaiskasvatusikäisiin lapsiin liittyen. Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitosta kuulimme, että Ensi- ja turvakotien liiton alaisen Neuvokeskuksella ja Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitolla on meneillään kokeilu, jossa Vanhemman neuvo- ja Taikuri -vertaistukiryhmät järjestetään samanaikaisesti. Kävimme neuvottelua halustamme tehdä opinnäytetyö yhteistyössä Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliiton sekä Neuvokeskuksen kanssa ja saimme pian sovittua yhteistyöstä. Sekä Neuvokeskus että Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto toivoivat kuulevansa, millainen kokemus lasten ja vanhempien samanaikainen eroryhmä oli osallistujille ollut. Innostuimme aiheesta heti ja aloimme työstää opinnäytetyömme aihetta yhdessä yhteistyökumppaneidemme kanssa.

Keväällä 2012 osallistuimme ensimmäiseen opinnäytetyöseminaariin, jossa esitimme ideapaperimme otsikolla eroperheiden vertaistukiryhmät. Tällöin aiheemme haki vielä muotoaan ja oli vain suuntaa antava. Seuraavassa opinnäytetyöseminaarissa esittämämme opinnäytetyösuunnitelma oli jo tarkemmin rajattu ja se hyväksyttiin toukokuussa 2012. Tämän jälkeen haimme tutkimusluvut yhteistyökumppaneiltamme Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitolta sekä Ensi- ja turvakotien liitolta.

Kesällä 2012 tutustuimme erokirjallisuuteen, vanhemmuuteen eron jälkeen ja lasten asemaan erotilanteessa ja aloitimme teoriaosuuden kirjoittamisen. Kun teoriaosuus oli lähes valmis, aloitimme haastattelukysymysten pohtimisen. Kun Vanhemman neuvo- ja Taikuri -vertaistukiryhmät alkusyksystä 2012 käynnistyivät, kävimme esittäytymässä ja kertomassa opinnäytetyöideastamme Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmässä. Jaoimme myös Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneille aikuisille haastattelulupakirjeet (Liite 1), joiden toivoimme palautuvan ryhmän ohjaajan välityksellä meille. Tapasimme myös yhden ryhmään osallistumattoman vanhemman, joka lupautui heti haastateltavaksemme.

Odotimme vastauksia haastatteluun osallistumisesta pitkään ja Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän jo lähestyessä loppuaan, menimme vielä uudelleen keskustelemaan vanhempien ja heidän lastensa halukkuudesta osallistua haastatteluun. Saimme tällöin kolme haastateltavaa. Ryhmien päätyttyä lähetimme vanhemmille myös sähköpostia ja saimme sitä kautta neljä haastateltavaa lisää. Haastateltavien vähäisyyden vuoksi, otimme lopulta yhteyttä yhteistyökumppaniimme, joka päätti laittaa sähköpostia vielä edellisen kevään Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneille vanhemmille. Sieltä saimme vielä kaksi haastateltavaa mukaan.

Saimme kaikki haastattelut tehtyä syksyn aikana ja jouluna 2012 olimme saaneet kaikki aineistot myös litteroitua. Aloitimme heti aineiston analysoimisen ja teemoittelimme aineiston tutkimuskysymystemme pohjalta. Valitsimme siis teemoiksi lapsen asemaan asettumisen, vanhemmuussuhteen eron jälkeen, vertaisuuden ja ryhmien samanaikaisuuden. Muun jätimme tutkimuksen ulkopuolelle. Lasten kohdalla olimme kiinnostuneita ainoastaan vertaisuudesta ja ryhmien samanaikaisuudesta, koska lasten asemaan asettuminen ja vanhemmuussuhde eron jälkeen koskettavat ainoastaan vanhempia. Teemoittelun jälkeen kirjoitimme yhteenvedon tutkimuksen tuloksista ja teimme tuloksista johtopäätöksiä. Lisäksi pohdimme jatkotutkimuskysymyksiä, opinnäytetyömme eettisyyttä ja luotettavuutta. Opinnäytetyömme palautuu yhteistyötahoille sähköisesti ja nidottuna versiona. Lähetämme myös haastateltavillemme valmiin opinnäytetyön, jotta he voivat lukea sen näin halutessaan.

## 8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Reliabiliteetti on mittari, jolla mitataan tulosten toistettavuutta. Sen tarkoituksena on arvioida, kuinka hyvin tutkimus antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Validiteetti taas on mittari, jolla tutkitaan tutkimuksen kykyä mitata juuri sitä, mitä halutaan tutkia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226.) Laadullisessa tutkimuksessa on usein ongelmallista käyttää tilastollisesta tai kvantitatiivisesta tutkimuksesta kotoisin olevia validiteetin ja reliabiliteetin käsitteitä, sillä laadullisessa tutkimuksessa kuvataan usein ainutlaatuisia tilanteita ja kokemuksia. Esimerkiksi reliabiliteetin vaatimukset eivät sovellu laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin siitä syystä, että laadullinen tutkimus on usein huonosti toistettavissa. Laadullisessa tutkimuksessa ei tavoitella tilastollista yleistettävyyttä. (Cohen, Morrison & Manion 2007, 257; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226–227.)

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyy asioita, jotka pyrimme huomioimaan ja tiedostamaan tutkimusta tehdessämme. Aihealue on hyvin henkilökohtainen ja arka, joten haastateltavat saattavat antaa sen suuntaisia vastauksia, joita ajattelevat meidän haluavan kuulla tai jotka ovat yleisesti hyväksyttäviä. Suurin osa kysymyksistä on avoimia, joten on tärkeää ottaa huomioon että kysymysten merkitykset voivat olla erilaiset eri ihmisille ja kysymykset saatetaan ymmärtää väärin. Pyrimme vaikuttamaan opinnäytetyömme luotettavuuteen niin, että selitämme ja määrittelemme käsitteet haastateltaville mahdollisimman hyvin ja teemme tarkentavia huomautuksia ja kysymyksiä haastattelun kuluessa. Pyrimme vaikuttamaan luotettavuuteen myös sillä, että kerroimme aluksi, ettei ketään voi tunnistaa tutkimuksesta ja että haastattelut ovat luottamuksellisia. Painotimme myös, ettemme ole osa Neuvokeskusta tai Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliittoa, vaan täysin ulkopuolinen taho. Lisäksi kerroimme haastateltaville, ettemme ole tietoisia siitä, mitä ryhmiin osallistujat ovat ryhmässä kertooneet ja tuoneet esille.

Pohdimme luotettavuutta paljon etenkin siitä näkökulmasta, että keräämme aineistoa myös lapsilta. Lasten haastattelujen luotettavuutta tarkasteltaessa on hyvä huomioida aikuisen ja lapsen välinen epätasa-arvoinen asema. Lapsen ja

aikuisen epätasa-arvo voi heijastua haastatteluun niin, ettei lapsi ääni tule kuuluksi tavoitteiden mukaisesti. Jos haastattelu noudattaa opettaja-oppilas-suhdetta, lapsen vastauksia ohjaa usein koulussa opittu pyrkimys tuottaa oikeita vastauksia. Tämä suhde saattaa vaikeuttaa lapsen kokemusten välittymistä haastattelijalle. Lapsi saattaa yrittää vastata sen mukaan, mitä hän olettaa, että haastattelijalla haluaa kuulla. Tällöin lapsen ja aikuisen valtaero muuttaa merkittävästi haastatteluvuorovaikutusta. (Alasuutari 2005, 152–153.)

Lasten haastatteluiden kohdalla halusimme luoda kontaktin lapseen jo ennen varsinaista haastattelutilannetta ja näin tasoittaa valtaeroa meidän ja lasten välillä. Ihastelimme lapsen huonetta, puhuimme syntymäpäiväjuhlista ja istuimme välipalapöydässä lasten nauttiessa kaakaota pitkän koulupäivän jälkeen. Halusimme luoda turvallisen ja rennon tunnelman. Pidimme tärkeänä, että meille järjestyi tila, jossa lapsi kokee olevansa turvallisen kuuloetäisyyden päässä muista perheenjäsenistä. Näin minimoimme riskin, että pelko muiden kuuntelemisesta vaikuttaisi vastauksiin. Muistutimme haastattelun aluksi, että meitä kiinnostavat ennen kaikkea lapsen omat kokemukset ja ettei oikeita tai vääriä vastauksia kysymyksiimme ole olemassa. Lisäksi kerroimme, ettemme kerro kenellekään, mitä juuri hän on kysymyksiin vastannut.

Opinnäytetyömme luotettavuuteen vaikuttaa merkittävästi se, kuinka hyvin onnistumme asettumaan haastattelijan rooliin niin, etteivät omat ennakkoodotukset ja -oletukset ohjaa haastattelumme kulkua. Ensimmäisiä haastatteluita litteroidessamme huomasimme että haastattelutilanteessa keksimämme lisäkysymykset ohjasivat haastatteluvastauksia haluamaamme suuntaan. Onneksi litteroimme haastatteluja sitä mukaan kun haastatteluista syntyi, joten huomasimme virheen ja osasimme kiinnittää asiaan huomiota muissa haastatteluissa. Omien ennakkoodotusten ja -oletusten poissulkeminen haastattelutilanteessa oli yllättävän vaikeaa erityisesti lasten haastatteluissa, sillä lapset tuottivat lyhyempiä vastauksia ja vastauksissa oli enemmän niin sanottuja katkenneita ajatuksia, joita haastattelijana olisi mielellään halunnut jatkaa lausein ”Tarkoitko että...” tai ”Ajattelet varmaan että...”. Opettelimme kestämään haastattelussa syntyneitä hiljaisia hetkiä ja kysymään samaa asiaa myöhemmin uudelleen.



Tutkimustuloksia kirjoittaessamme huomasimme, että monet haastattelemistamme vanhemmista kertoivat ryhmään osallistuneista ”vaikeista” tapauksista. Heitä kuvailtiin aikasyöpöiksi, joiden ero oli ollut erityisen hankala ja siksi myös vaikeasti samaistuttava. Heidän tilanteensa oli toiminut lähinnä varoittavana esimerkkinä muille ryhmän jäsenille. Jäimme pohtimaan sitä, miksi niin monilla haastattelemistamme vanhemmista oli tämä sama kokemus ja oliko haastatteluun valikoitunut ainoastaan sellaisia vanhempia, joiden erotilanne ei ollut erityisen tulehtunut. Kevään 2012 Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän jäsenille haastattelukutsu lähti ainoastaan sähköpostitse. Kiinnitimme jälkikäteen huomiota siihen, että haastattelukutsuun vastasivat ainoastaan sellaiset vanhemmat, jotka olivat olleet erityisen tyytyväisiä Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmästä saamaansa tukeen. Nämä seikat ovat saattaneet vääristää tutkimustuloksiamme.

Tapaustutkimuksessa luotettavuudella eli validiteetilla tarkoitetaan lisäksi teellisten löydösten tarkkuutta eli sitä, miten tutkimuksessa tehdyt johtopäätökset vastaavat todellisuutta, josta ne on saatu (Cohen, Morrison & Manion 2007, 134–135). Vaikka opinnäytetyömme tarkoitus ei ole tuottaa yleistettävää tietoa vaan kokemukset ovat pääroolissa, pohdimme hieman lasten haastattelusta saamaamme aineistoa, joka jäi hieman niukaksi. Lasten vastauksiin on saattanut vaikuttaa se, että Taikuri -vertaistukiryhmästä oli kulunut niin pitkä aika, että haastattelussa asioita oli vaikea palauttaa mieleen. Toisaalta emme päässeet tekemään koehaastatteluja lapsille, joten haastattelukysymyksemme on testattu ainoastaan aikuisilla ja emme saaneet lasten mielipiteitä kysymyksistämme. Saattaa siis olla, että kysymyksemme olivat vaikeasti ymmärrettäviä, johdattelevia tai liian laajoja. On myös hyvä miettiä sitä, oliko haastattelu ylipäänsä hyvä tapa kerätä tietoa lasten kokemuksista vai olisiko joku toinen tiedonhankintatapa ollut parempi.

### 8.3 Tutkimuksen eettisyys

Opinnäytetyötä tehdessämme pyrimme haastateltavien henkilöiden ja yhteistyötahojen kunnioittavaan kohtaamiseen, tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ja oikeudenmukaisuuteen. Haastattelutilanteissa pyrimme luomaan haastatteluilmapiirin sellaiseksi, että jokainen haastateltava tuntisi olonsa turvalliseksi ja voisi puhua kanssamme avoimesti ja luottamuksellisesti. Kysymysten asettelussa pyrimme välttämään johdattelua, minkä takia monet kysymyksistämme onkin jätetty avoimiksi. Tällä pyrimme luomaan kaikenlaisille vastauksille tarpeeksi tilaa.

Opinnäytetyössämme pyrimme avaamaan monia erilaisia erotematikkaan liittyviä näkökulmia ja aktiivisesti työntämään syrjään omia ennakko-odotuksiamme ja oletuksiamme aiheesta. Arvioimme lähteitä kriittisesti ja hylkäsimme paljon sellaisia lähteitä, jotka eivät täyttäneet opinnäytetyön lähdekriteereitä. Noudatimme myös yhteisiä sopimuksia aikataulujen ja sisältöjen suhteen. Teimme alusta asti tietäväksi haastateltavillemme, että pysymme ryhmätoiminnan ulkopuolella, jolloin omat ajatuksemme, mielikuvamme ja odotuksemme eivät väritä tutkimustuloksia.

Pyysimme yhteistyötahoiltamme tutkimusluvan ja informoimme kaikkia haastateltavia tutkimuksesta ja sen tavoitteista. Halusimme kunnioittaa haastateltavien itsemääräämisoikeutta, emmekä halunneet painostaneet ketään haastatteluun tai vastaamaan sellaisiin kysymyksiin, joihin he eivät halunneet vastata. Kuulan (2006, 61–62) mukaan vapaaehtoista päätöstä tutkimukseen osallistumiseen ei voi tehdä, mikäli henkilö ei ole saanut tarpeeksi tietoa tulevasta tutkimuksesta, tutkimuksen toteuttajista, kerättävän tiedon käyttötarkoituksesta ja siitä, mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa. Vasta riittävän tiedon saatuaan, henkilö voi todella itse päättää haluaako jakaa henkilökohtaisia asioita itsestään juuri tässä tutkimuksessa. Jouduimme miettimään, kuinka monta kertaa on sopivaa pyytää ihmisiä haastatteluun ja milloin pyytämisestä tulee painostamista. Pyrimme muotoilemaan kutsun niin, että ihmisen oma innostus ja sisäinen motivaatio toiminnan kehittämiseen ja palautteen antamiseen heräi-

sivät. Halusimme tarjota mahdollisuuden päästä kehittämään vertaistukiryhmätoimintaa tulevaisuudessa.

Jokaisen haastattelun alussa kerroimme, että haastateltavalla on oikeus perääntyä tutkimuksesta myös haastattelun jälkeen, mikäli hänestä siltä tuntuu. Tämä on Kuulan (2006, 87, 107) mukaan ehdottoman vapaaehtoisuuden tunnusmerkki. Haastateltavalla tulee olla vapaus päättää omasta osallistumisestaan koko tutkimusprosessin ajan ja hänellä on oikeus perua osallistumisensa myös ilman syitä tai perusteluita. Haastatteluiden alussa pyysimme luvan keskustelun nauhoittamiseen, mikä ei ollut kenellekään ongelma. Olimme kuitenkin varautuneet jokaiseen haastattelutilanteeseen myös muistiinpanovälineillä. Pidimme kootun aineiston salassa ja lopulta hävitimme sen asianmukaisesti, mikä kuuluu tutkimusaineiston hallinnan hyviin käytäntöihin. (Kuula & Tiitinen 2011, 450.)

Opinnäytetyön kirjoitusvaiheessa halusimme kiinnittää huomiota siihen, ettei yksittäisiä henkilöitä voi mitenkään tunnistaa. Tämä on Kuulan mukaan tärkeä osa haastateltavan yksityisyyden kunnioittamista (Kuula 2006, 64). Haastattelutilanteessa korostimme, että tutkimukseen osallistuvilla henkilöillä on oikeus saada lukea heidän tietojensa pohjalta kirjoitetut tekstit niin halutessaan. Lähes kaikki haastattelemistamme henkilöistä pyysivät saada lukea opinnäytetyömme, ennen sen menemistä painoon, joten lähetimme kaikille kopion työstä maaliskuussa 2013 ja kerroimme, että toivomme mahdolliset kommentit kahden viikon kuluessa. Opinnäytetyössämme olemme pyrkineet olemaan rehellisiä ja läpinäkyviä sekä luomaan opinnäytetyön, joka on eettisesti oikein tehty, tieteellisesti totta ja yhteiskunnallisesti hyödyllistä.

#### 8.4 Jatkotutkimuskysymykset

Useat haastateltavistamme kokivat, että olivat jo ennen Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmää ottaneet selvää lapsen asemasta erossa ja pyrkineet huomioidaan lapsen näkökulman. Toisaalta vanhemmat kokivat, että Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä tarjosi lisää tietoa ja tuki vanhemmuussuhteen raken-

tamista entisen puolison kanssa. Jäimme miettimään miten vanhemmuussuhdetta rakennetaan ilman ohjattua erovertaistukiryhmää.

Saimme haastateltavaksi vain yhden Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneen vanhemman entisen puolison. Mielenkiintoista olisi saada laajempi otos Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmään osallistuneiden vanhempien entisistä puolisoista ja tutkia, miten nämä Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän ulkopuolelle jäävät vanhemmat kokivat Vanhemman neuvo- ja Taikuri -vertaistukiryhmän ja millä tavalla ryhmiin osallistuminen näyttäytyy arjessa.

Monet haastateltavista vanhemmista toivat esille, että apua erotilanteeseen oli vaikea löytää ja koimme myös, että eropalvelut olivat hajallaan ja vaikeasti löydettävissä. Tämän vuoksi olisi tärkeää tutkia sitä, miten peruspalveluissa työskentelevät viranomaiset, kuten sosiaali- ja terveysalalla työskentelevät ammattilaiset, osaavat ohjata perheitä eropalveluiden piiriin ja millaista tietoa heillä on eroauttamisesta Suomessa. Lisäksi olisi tarpeellista selvittää, miten eronneet vanhemmat kokevat löytävänsä tietoa eropalveluista ilman viranomaisten ohjasta esimerkiksi Internetistä.

Haastatteluissa vanhemmat korostivat alku- ja loppuhaastatteluiden tärkeyttä, sillä se oli useimmille ensimmäinen kerta, kun vanhemmat keskustelivat erosta yhdessä ulkopuolisen kanssa. Näiden keskustelujen kautta vanhemmat saivat kokemuksen toisen vanhemman kokemusmaailmasta, mikä tuki vanhemmuussuhteen rakentumista ja vuorovaikutusta. Alku- ja loppuhaastatteluiden merkityksestä vanhemmille voisi tehdä oman tutkimuksen.

Opinnäytetyössämme lasten haastatteluiden anti jäi niukaksi. Haastatteluiden aikaan Taikuri -vertaistukiryhmästä oli kulunut jo niin pitkä aika, että lasten oli vaikea palauttaa mieleen kokemuksia ja ajatuksia ryhmästä. Tutkimuksen voisi toistaa uudelleen samoja tutkimuskysymyksiä käyttäen, isommalle otokselle heti Taikuri -vertaistukiryhmän päättymisen jälkeen.

## 8.5 Ammatillinen kasvu

Sosionomin kompetensseihin kuuluu tasa-arvoa ja suvaitsevaisuuden edistäminen sekä pyrkimys huono-osaisuuden ehkäisemiseen yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010). Opinnäytetyömme on opettanut meitä kohtaamaan koko perheen tasa-arvoisista lähtökohdista. Opinnäytetyöprosessi vahvisti käsitystä siitä, että molemmat vanhemmat ovat yhtä tärkeitä lapselle. Siksi olemme halunneet huomioida työssämme myös sen vanhemman, joka ei osallistunut Vanhemman neuvonvertaistukiryhmään. Haastattelutilanteissa olemme pyrkineet tiedostamaan sen, että jokainen haastateltava puhuu omista subjektiivisista kokemuksistaan, eivätkä ne ole mitään yleisiä totuuksia perheen tilanteesta tai toisesta vanhemmasta. Tämä on auttanut meitä kohtaamaan myös toisen vanhemman mahdollisimman ennakkoluulottomasti.

Opinnäytetyötä tehdessämme olemme tutustuneet kattavasti eroauttamiseen Suomessa. Tulevaisuuden ammattilaisina tulemme kohtaamaan paljon eroa pohtivia, eroa läpikäyviä ja eron kokeneita perheitä. Uskomme, että opinnäytetyömme auttaa meitä tunnistamaan perheiden tarpeita ja ohjaamaan heitä tavoitteellisesti oikeanlaisten palveluiden piiriin. Tuomme työyhteisöihin tärkeää tietoa erosta, lapsen näkökulmasta erossa ja eropalveluista Suomessa. Sosionomin tuleekin ymmärtää asiakkaan tarpeet, tukea voimavarojen käyttöönottoa ja vahvistumista sekä ohjata erilaisia asiakkaita ja asiakasryhmiä heidän arjessaan tavoitteellisesti (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010).

Opinnäytetyömme kautta tutustuimme haastatteluun työ- ja tiedonkeruumenetelmänä. Opettelimme laatimaan haastattelukysymyksiä ja muotoilemaan kysymykset ymmärrettäviksi ja sellaisiksi, etteivät ne johdattele haastateltavaa. Teimme useita koehaastatteluja opinnäytetyömme haastattelumme lisäksi, joissa testasimme haastattelukysymystemme toimivuutta ja harjoittelimme itse haastattelutilannetta. Lisäksi tutustuimme lasten haastattelun erityispiirteisiin ja teimme havaintoja siitä, mitä haasteita lasten haastatteluun voi sisältyä. Opinnäytetyön kautta saimme harjoitella haastattelua työmenetelmänä ja uskomme,

että tästä on suuri apu tulevina sosionomeina työskennellessämme eri-ikäisten asiakkaiden kanssa.

Sosiaalialan työ painottuu yhä enemmän erilaisiin projekteihin ja työtä kehitetään koko ajan. Opinnäytetyön tekeminen on opettanut meille uudenlaisen työmenetelmän, jossa lopputulos syntyi vasta pitkällisen prosessoinnin tuloksena. Opinnäytetyömme ei olisi syntynyt muutamassa kuukaudessa tai edes puolessa vuodessa, vaan tarvittiin yli vuoden mittainen ajattelutyö, jonka aikana ajatukset vähitellen kypsyivät ja tuottivat hedelmää, johon voimme viimein olla tyytyväisiä. Ajan kanssa saimme rajattua se, mikä työssämme on oleellista ja tärkeää. Edellä kuvaamamme haastattelukysymysten muotoutuminen on tästä hyvä esimerkki: laadimme kysymykset, olimme niihin tyytyväisiä ja muutaman viikon päästä pyyhimme ne kaikki pois. Näin tapahtui monta kertaa, ennen kuin lopulliset kysymykset valmistuivat. Opettajien, yhteistyötahojen, tutkimusten, koehaastattelujen ja teorian huomioiminen vaati meiltä prosessiomaista työtettä ja oman työn jatkuvaa arviointia. Näin tapahtui haastattelukysymysten lisäksi myös kaikkien muiden osa-alueiden kohdalla. Ainoastaan opinnäytetyön aihealue pysyi koko prosessin ajan samana.

Tutkimustieto lasten vertaisuudesta avasi meille uusia näköaloja lapsen kuulemiseen. Omien kysymysten esittämisen merkitys väheni ja lapsen kysymysten kuuleminen nousi ensisijaisen tärkeään asemaan. Kysymysten kuuleminen ja niiden olemassa olon tunnustaminen on lapselle tärkeää riippumatta siitä, osaammeko antaa kaikkiin kysymyksiin vastauksia. (Kääriäinen 2008, 76.) Tämä tulee olemaan tärkeää erityisesti lastentarhanopettajan työssä.

## 8.6 Tutkimuksen julkistaminen

Julkistamme opinnäytetyömme tulokset julkistamisseminaarissa 8.4.2013. Olemme sopineet yhteistyökumppaneidemme kanssa, että esittelemme opinnäytetyömme Neuvokeskuksessa järjestettävässä esittelytilaisuudessa 20.5.2013. Opinnäytetyömme esittelyä on kutsuttu kuuntelemaan Neuvokeskuksen työntekijät, Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliiton työntekijät, Taikuri

-vertaistukiryhmän ohjaajat sekä Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän ohjaaja, Lahden Ensi- ja turvakotien liiton Eroperheen kahden kodin lapset -projektin työntekijät sekä Etelä-Karjalan perhetyön kehittämissyhdistyksen Eeva - eväitä eron jälkeiseen vanhemmuuteen -projektin työntekijät. Olemme myös tarjoutuneet esittelemään työtämme yhteistyötahojemme tilaisuuksissa ja tapahtumissa kevään 2013 aikana. Lisäksi opinnäytetyömme julkaistaan yhteistyökumppaneiden Internet-sivuilla.

## LÄHTEET

- Alasuutari, Maarit 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 145–162.
- Avioliittolaki (411/1987).
- Ayalon, Ofra & Flasher, Adina 1997. Ketjureaktio. Lapset ja avioero. Tampere: Vastapaino.
- Broberg, Mari & Hakovirta, Mia 2005. Lapsen ja etävanhemman tapaaminen yksinhuoltaja- ja uusperheissä – lähivanhemman näkökulma. Janus 05 (2), 1.
- Cohen, Louis; Morrison, Keith & Manion, Lawrence 2007. Research Methods in Education. 6. Edition. London: Routledge.
- Elatusvelvollisten liitto 2013. Viitattu 11.1.2013 <http://www.elatusvelvolliset.fi>.
- Ensi- ja turvakotien liitto 2013a. Vanhemman opas. Tietoa ja tukea vanhempien eroon. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto/ Neuvokeskus.
- Ensi- ja turvakotien liitto 2013b. Viitattu 11.1.2013 <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/>.
- Fisher-Indigrow 2013. Opi erosta ja parisuhteesta. Viitattu 25.3.2013. [www.fisher.fi](http://www.fisher.fi).
- Helavirta, Susanna 2007. Lasten tutkimushaastattelu. Metodologista herkistymistä, joustoa ja tasapainottelua. Yhteiskuntapolitiikka 72 (2007):6, 629–640.
- Helsingin yliopisto 2012. Suomalaiset erotilastojen kärjessä. Viitattu 19.10.2012 <http://www.helsinki.fi/ajankohtaista/uutisarkisto/10-2012/15-11-12-00.html>.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. 10. painos. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.



- Hokkanen, Tiina 2005. Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja -tutkimus.
- Hokkanen, Tiina. 2002. Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää. Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS- kustannus, 119–140.
- Isätoimikunnan mietintö 1999. Isän asema erossa. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Jallinoja, Riitta 2000. Perheen aika. Helsinki: Otava.
- Jallinoja, Riitta 2009. Vieras perheessä. Helsinki: Gaudeamus.
- Jyrkämä, Oili 2010. Vertaisryhmä käyntiin! Teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Asumissäätö ASPA.
- Kaikkonen, Risto & Hakulinen-Viitanen, Tuovi 2012. Tulokset. Perhetyyppi, tapaamisjärjestelyt erotilanteessa ja sisarukset. Teoksessa Risto Kaikkonen, Päivi Mäki, Tuovi Hakulinen-Viitanen, Jaana Markkula, Katja Wikström, Marja-Leena Ovaskainen, Suvi Virtanen & Tiina Laatikainen (toim.) Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Raportti 16/2012. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 43–64.
- Kalliala, Marjatta 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä – Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Tampere: Gaudeamus.
- Kangas, Janne 2009. Isän ja äidin oikeudellisesta asemasta kriisitilanteissa. Teoksessa Ari Jousmäki & Liisa Kosonen (toim.) Syytettynä isä. Helsinki: Teos, 183–192.
- Karttunen, Risto 2010. Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa. Tampereen yliopisto. Väitöskirja -tutkimus.
- Kiianmaa, Kari 2000. "Kyllä me löydämme tien". Jälleenrakennus lapsille eron jälkeen. Jyväskylä: Kehityksen avaimet.
- Kiianmaa, Kari 2008. Hyvä ero. Uusi elämä. Helsinki: Multikustannus.
- Kiiski, Jouko 2011. Suomalainen avioero 2000-luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään? Itä-Suomen yliopisto. Väitöskirja –tutkimus.

- Kinaneen, Mare & Pruuki, Heli 2010. Lapsen suru ja kriisit. Teoksessa Eero Jokela ja Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat.
- Kinnunen, Saara 2010. Kun tiet eroavat. Elämää avioeron jälkeen. Kauniainen: Perussanoma.
- Kinnunen, Saara. 2003. Anna mun olla lapsi. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Koskela, Riikka 2009. Ero lapsiperheessä – Miten tukea lasta ja vanhempia? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Kuronen, Marjo 2003. Eronnut perhe? Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus.
- Kuula, Arja & Tiitinen, Sanni 2011. Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino
- Kääriäinen Aino 2008. Lasten tukeminen Taikuri-ryhmissä. Teoksessa Sirkku Niemelä & Aino Kääriäinen (toim.) Millan isä ja äiti eroavat – Miten auttaa lasta vanhempien erotessa? Helsinki: Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto.
- Laimio, Anne & Karnell, Sonja 2010. Vertaistoiminta - Kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumissäätö ASPA.
- Laki lapsen elatuksesta (704/1975).
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983).
- Laki lasten päivähoidosta (304/1983).
- Litmala, Marjukka 2002. Lapsi erossa - empiirisiä kuvaajia. Teoksessa Marjukka Litmala (toim.) Lapsen asema erossa. Helsinki : Werner Söderström lakitieto.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2013a. Vanhempien ero. Viitattu 13.2.2013 [http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kipupisteita/perheen\\_kriisit\\_ja\\_muutokset/vanhempien\\_ero/](http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kipupisteita/perheen_kriisit_ja_muutokset/vanhempien_ero/) .
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2013b. Viitattu 11.1.2013 <http://www.mll.fi>.
- Miessakit ry 2013. Viitattu 11.1.2013 <http://www.miessakit.fi/>.

- Mykkänen-Hänninen 2009. Vanhemman neuvo -vertaistukiohjaajan käsikirja. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Mykkänen-Hänninen, Riitta & Kääriäinen, Aino 2009. Vertaisuus ja Vertaistuki eroauttamisessa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Mykkänen-Hänninen, Riitta & Utti, Emmi 2012. Yhdessä eroa työstämässä. Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliiton jäsenlehti 1/2012, 14–15.
- Määttä, Kaarina 2002. Avioeron tuska ja helpotus. Helsinki: Tammi.
- Neuvokeskus 2012. Viitattu 2.5.2012 [www.neuvokeskus.fi](http://www.neuvokeskus.fi).
- Niemelä, Sirkku 2008. Taikurikin saa voimansa yleisöltään – Lapsen auttaminen vanhempien erossa. Teoksessa Sirkku Niemelä & Aino Kääriäinen (toim.) Millan isä ja äiti eroavat – Miten auttaa lasta vanhempien erotessa? Helsinki: Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto.
- Niemelä, Sirkku i.a. Mikä suojaa lasta? Väestöliitto. Viitattu 13.12.2012 [http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa\\_vanhemmille/perheiden\\_monimuotoisuus/lapset\\_ja\\_ero/suojaavat\\_tekijat/mika-suojaajalasta/](http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perheiden_monimuotoisuus/lapset_ja_ero/suojaavat_tekijat/mika-suojaajalasta/).
- Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Heikki 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Paajanen, Pirjo 2007. Perhebarometri 2007. Mikä on minun perheeni? Suomalaisen käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. Väestöntutkimuslaitos, Katsauksia E 30/2007. Helsinki: Väestöliitto.
- Penttilä, Ulla & Yli Marttila, Lea 1999. Eron vaiheet: Opas eroaville ja eroavien auttajille. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Pienperheyhdistys 2013. Viitattu 11.1.2013 <http://www.pienperhe.fi/>.
- Pojjula, Soili 2007. Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.
- Punch, Samantha 2002. Interviewing Strategies with Young People: the "Secret Box", Stimulus Material and Task-based Activities. *Children and society* 16 (2002), 45–56.
- Ruishalme, Outi & Saaristo, Liisa 2007. Elämä satuttaa. Kriisit ja niistä selviytyminen. Helsinki: Tammi.
- Sinkkonen, Jari 1998. Yhdessä isän kanssa. Porvoo: WSOY.
- Sinkkonen, Jari 2005. Lapsen reaktiot vanhempien eroon. Teoksessa Päivi Lipponen & Pirjo Wesaniemi (toim.) Lapsi ja ero. Helsinki: Kirjapaja.

- Soikkeli, Sanna 2012. Lapsen perhe eron jälkeen. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -työ.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto, 2010. Esitys sosionomi (AMK) - tutkinnon kompetensseista. Tuloste tekijän hallussa.
- Sosiaaliportti 2013. Viitattu 21.3.2013. [www.sosiaaliportti.fi](http://www.sosiaaliportti.fi).
- Suomen evankelisluterilainen kirkko 2012. Viitattu 18.12.2012. [www.evl.fi](http://www.evl.fi).
- Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry 2012. Viitattu 2.5.2012  
<http://www.suomenkasper.fi>.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2013. Viitattu 21.3.2013. [www.thl.fi](http://www.thl.fi).
- Tiittula, Liisa & Ruusuvuori, Johanna 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Tilastokeskus 2011. Avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1965–2010. Viitattu 6.12.2011 [http://www.stat.fi/til/ssaaty/2010/ssaaty\\_2010\\_2011-05-06\\_tau\\_001\\_fi.html](http://www.stat.fi/til/ssaaty/2010/ssaaty_2010_2011-05-06_tau_001_fi.html).
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.
- Wallerstein, Judith & Blakeslee, Sandra 1991. Avioeron jälkeen. Helsinki: Otava.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakes oppaita 56. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Väestöliitto 2013. Viitattu 11.1.2013 <http://www.vaestoliitto.fi/>.
- Yhden vanhemman perheiden liitto 2013. Viitattu 11.1.2013 <http://www.yvpl.fi/>.

## LIITE 1: Haastattelulupakirje vanhemmille

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta, Helsingin toimipaikasta. Teemme opinnäytetyömme siitä, miten Vanhemman neuvo- ja Taikuri -vertaistukiryhmään osallistuneet henkilöt kokevat vuorovaikutuksen perheen sisällä muuttuneen ryhmätyöskentelyn aikana. Opinnäytetyömme on tarkoitus valmistua keväällä 2013.

Haluaisimme haastatella ryhmiin osallistuneita, niin lapsi kuin aikuisiakin. Haastatteluajat sovimme mahdollisuuksien mukaan palautekeskusteluiden yhteyteen. Mikäli tämä ei kuitenkaan onnistu, sovimme haastatteluajan mielellämme myös toiseen ajankohtaan. Haastatteluun on hyvä varata aikaa noin 40 minuuttia.

Sitoudumme säilyttämään salassapitovelvollisuuden, niin etteivät yhteistyötahot tai kukaan muu, pysty selvittämään, mitä yksittäiset osallistujat ovat haastattelu-tilanteessa kertoneet. Sitoudumme pitämään kootun aineiston salassa ja lopulta hävittämään sen asianmukaisesti. Tutkimukseen osallistuvilla henkilöillä on oikeus lukea heidän tietojensa pohjalta kirjoitetut tekstit sekä koko opinnäytetyön, mikäli he sitä toivovat.

Ystävällisin terveisin Henna Lahtinen & Anni Toivonen (sosionomi AMK-opiskelijat)

Annan luvan haastatteluun

En anna lupaa haastatteluun

Lapseni \_\_\_\_\_

saa osallistua haastatteluun

ei saa osallistua haastatteluun

Paikka ja aika

Allekirjoitus, nimen selvennys ja sähköposti/puh.nro

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

## LIITE 2: Aikuisten haastattelu

### **Instruktio**

Tämä haastattelu koskee Henna Lahtisen ja Anni Toivosen opinnäytetyötä, jonka määrä valmistua keväällä 2013. Opinnäytetyössä tutkimme kokemuksiasi Vanhemman neuvo- vertaistukiryhmästä. Haastattelussa tutkimme ajatuksia ja kokemuksia. Oikeita tai väriä vastauksia ei ole. Haastattelu kestää noin 30 minuuttia. Haastattelun tallentamiseksi käytämme nauhuria. Haastattelu on täysin vapaaehtoista, eikä edellä mainittuihin ryhmiin osallistuminen edellytä tutkimukseen osallistumista. Haastateltavilla on lupa perääntyä tutkimuksesta myös haastattelun jälkeen.

Sitoudumme säilyttämään salassapitovelvollisuuden, niin etteivät yhteistyötahot tai kukaan muu, pysty selvittämään, mitä yksittäiset osallistujat ovat haastattelu-tilanteessa kertoneet. Sitoudumme pitämään kootun aineiston salassa ja lopulta hävittämään sen asianmukaisesti. Tutkimukseen osallistuvilla henkilöillä on oikeus lukea heidän tietojensa pohjalta kirjoitetut tekstit sekä koko opinnäytetyön, mikäli he sitä toivovat.

**Aikuisten esitietolomake****Päivämäärä** \_\_\_\_\_

Sukupuoli:

Mies Nainen 

Ryhmään osallistuminen:

Osallistuin ryhmään En osallistunut ryhmään Olen osallistunut ryhmään jo aikaisemmin Aion tulevaisuudessa osallistua ryhmään **Erosta on aikaa** \_\_\_\_\_

Lapsen osallistuminen ryhmään:

Lapseni osallistui samanaikaisesti ryhmään Lapseni on osallistunut aiemmin ryhmään 

Huoltajuus:

Yhteishuoltajuus Yksinhuoltajuus 

Asumisratkaisu:

Lapsi asuu äidin luona Lapsi asuu isän luona Lapsi asuu vuorotellen molempien vanhempien luona 

Jokin muu, mikä? \_\_\_\_\_



## **Aikuisen kysymykset**

Minkälainen kokemus Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä oli sinulle?

### **1. Lapsen asema erotilanteessa**

Lapset reagoivat perheen sisälläkin eri tavoin erotilanteessa. Millaisia rooleja lapset ovat ottaneet perheessä avioeron myötä?

Millaisia näkökulmia Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä on antanut lapsen roolista / asemasta erotilanteessa?

Millä tavoin Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä on muovannut kykyäsi asettaa lapsen asemaan ja katsoa asioita / päätöksiä lapsen näkökulmasta?

Miten tämä on vaikuttanut omaan toimintaasi tai päätöksentekooosi?

Olisitko kaivannut ryhmältä enemmän tukea / apuvälineitä lapsen asemaan asettumiseen erotilanteessa?

### **2. Yhteistyövanhemmuus**

Mitä yhteistyövanhemmuus mielestäsi tarkoittaa?

Millaisena yhteistyövanhemmuus näyttäytyy mielestäsi nyt vrt. aika ennen ryhmää?

Onko Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä tuonut uusia välineitä / toimintamalleja lasten asioista sopimiseen?

Olisitko kaivannut ryhmältä enemmän tukea / apuvälineitä yhteistyövanhemmuuteen?

### 3. Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä

Millaisena koit vanhemmuudesta puhumisen muiden eron kokeneiden vanhempien kanssa?

Mikä Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän työskentelyssä oli kaikkein merkittävintä sinulle?

Miten löysit Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän? Millaisia odotuksia sinulla oli Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmältä? Täytyivätkö odotuksesi? Mitä olisit toivonut lisää?

Millaisena koit Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän ja Taikuriryhmän samanaikaisuuden?

Onko vielä jotain mistä olisit halunnut puhua?

## LIITE 3: Lasten haastattelu

### **Instruktio**

Tämä haastattelu koskee Henna Lahtisen ja Anni Toivosen opinnäytetyötä, jonka on määrä valmistua keväällä 2013. Opinnäytetyössä tutkimme sinun kokemuksiasi Taikuri -vertaistukiryhmästä. Olemme kiinnostuneita sinun ajatuksistasi ja kokemuksistasi, koska ne voivat auttaa tulevaisuudessa muita. Haastattelussa ei ole oikeita eikä vääriä vastauksia. Haastattelu kestää noin 30 minuuttia.

Haastattelun tallentamiseksi käytämme nauhuria. Haastattelu on täysin vapaaehtoista, eikä Taikuri -vertaistukiryhmään osallistuminen edellytä tutkimukseen osallistumista. Saat itse päättää osallistutko haastatteluun. Vanhempasi ovat antaneet sinulle luvan osallistua haastatteluun. Sinulla on lupa kieltäytyä tutkimuksesta myös sen jälkeen, kun haastattelu on jo tehty. Haastattelu on luottamuksellinen, eikä opinnäytetyöstämme pysty tunnistamaan, mitä juuri sinä olet kertonut.

**Lapsen esitietolomake****Päivämäärä** \_\_\_\_\_

Sukupuoli:

Poika Tyttö **Ikä** \_\_\_\_\_

Milloin vanhemmat muuttivat eri asuntoihin? \_\_\_\_\_

Sisarusten lukumäärä: \_\_\_\_\_

Asumisratkaisu:

Äidin luona Isän luona Vuorotellen molempien vanhempien luona 

Jokin muu, mikä? \_\_\_\_\_

## Lasten kysymykset

- Minkälaisia asioita teitte Taikuri -vertaistukiryhmässä?
- Mikä Taikuri -vertaistukiryhmässä oli mukavinta?
- Opitko jotain uutta Taikuri -vertaistukiryhmässä? Mitä?
- Miltä sinusta tuntui kuulla toisten lasten kokemuksia vanhempien erosta?
- Miltä sinusta tuntui puhua vanhempien erosta toisten lasten kanssa?
- Oliko sinulla jokin eroon liittyvä asia, joka painoi sinua ennen Taikuri -vertaistukiryhmää?
- Kuinka paljon asia sinua painoi? 1 2 3 4 5
- Miltä asia tuntuu sinusta nyt? 1 2 3 4 5
- Miltä vanhempien ero tuntui sinusta ennen Taikuri -vertaistukiryhmää?  
1 2 3 4 5
- Miltä vanhempien ero tuntuu sinusta nyt? 1 2 3 4 5
- Miltä sinusta tuntui se, että Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä oli yhtä aikaa Taikuri -vertaistukiryhmän kanssa?
- Mitä Taikuri- ryhmästä on jäänyt sinulle erityisesti mieleen?
- Onko vielä jotain mistä olisit halunnut puhua?